marketing ploeg

Ruggengraat

Jamal Ouariachi

Ruggengraat

Jamal Ouariachi

Copyright © 2020 Jamal Ouariachi

ISBN 978 90 821 5432 0

De Marketingploeg B.V.
Bergse Rechter Rottekade 1
3051 AB Rotterdam
www.marketingploeg.nl

en je geest werd een balkende fee op de vage
open plekken der elementen maar moordend
rondom al de cataracten en trechters en toppen reeds
zich ontplooide het ijzeren ei van de leegte

— Lucebert, 'verjaarde profeet'

1

Onder een lucht in de kleur van krantenpapier stond ze te zweten tussen de graven. Er was regen voorspeld, onweer ook, maar vooralsnog bleven de verkwikkende druppels van een zomerse hoosbui uit.

De blankhouten kist zakte in de grond. Daar klonk de lugubere roffel van het eerste handje aarde dat op het deksel werd gegooid. Het deksel, dat de hele middag gesloten was gebleven. De aanblik van het lijk moest onverdraaglijk zijn geweest, laat staan de geur. Drie dagen had het geduurd voor ze hem vonden, hartje zomer.

Het was haar beurt.

Annelot Hamersma greep wat droge aarde beet, wierp die in het graf, deed alsof ze een laatste groet mompelde en haastte zich toen naar de condoléanceruimte. Het was er om te stikken, ondanks de luidruchtig loeiende airco — meer geluid dan koelte. Naast de koffie en de alcoholica stond een ruime selectie frisdrank opgesteld. Hamersma wrikte een flesje cola open, klokte het in één beweging leeg. De ongepaste boer die zich in haar middenrif aandiende onderdrukte ze met een vuist tegen haar mond. Met een tweede flesje in de hand ging ze op weg naar het buffet. Daar was bepaald niet op bezuinigd. Ze legde twee mini-quiches en drie garnalenkroketjes op een bord, spoot er een kledder saus naast, klemde nog een broodje paling tussen haar kaken en beende naar buiten, waar het nog steeds vochtig heet was, maar tenminste niet zo drukkend als in die van rouw vergeven condoléanceruimte.

Ze begon net aan de tweede mini-quiche toen Mark en Hadewijch bij haar kwamen staan, elk met een biertje. Allebei rode ogen, rode wangen. Het moest wat zijn, dat gejank bij deze temperatuur. De twee hielden zich gedeisd en ook Annelot zweeg. Wat viel er ook te zeggen tegen dit soort archeologische vondsten uit een aardlaag van haar leven waar ze niks meer te zoeken had? Ze zouden het over vroeger kunnen hebben, duffe anekdotes uit hun schooltijd. Daar zou het wel op uitdraaien, deze middag, maar vooralsnog hoorde Annelot alleen het geluid van haar malende kaken, het geritsel van bladerdeeg tussen haar kiezen.

Nu de kroketjes.

'Het blijft ongelofelijk,' zei Hadewijch.

Ja, dacht Annelot, het is wat, meid, leven en dood. Maar het zou een stuk ongelofelijker zijn als iedereen die zij van vroeger kenden, domweg onsterfelijk bleek.

Ze slikte een hap kroket door en zei: 'Triest is het wel. De zoveelste martelaar van de slachtoffercultuur.'

De incubatietijd van deze opmerking bedroeg minstens vijf seconden. Mark en Hadewijch staarden haar aan — hun bierflesjes bleven ergens op de route van buikhoogte naar mond in de lucht hangen.

Annelot propte het kontje van de kroket in haar mond en nam een slok cola.

Mark schudde zijn hoofd. 'Wat een ontzettend lompe opmerking. Zeker op deze plek. Vandaag. Na wat er met die jongen gebeurd is.'

'Wat ik lomp vind,' zei Annelot, terwijl ze met een servetje paneermeel van haar lippen depte, 'is een maatschappij waarin je voor elk somberheidje of angstje naar een psychiater moet, alsof je zelf nergens toe in staat bent. We kweken zwakkelingen. En dan krijg je dus dit.'

Mark stak zijn mannenwijsvinger in de lucht. 'Je gaat echt te ver.'

‘Verbaast het je?’ zei Hadewijch tegen hem. ‘Na dat stuk over de gezondheidszorg…’

Ah, dus mevrouw had het stuk over de gezondheidszorg gelezen. Daar waren heel wat woedende reacties op binnengekomen. Maar ook veel berichten die van enthousiaste instemming getuigden. Steeds meer mensen leken hun buik vol te hebben van de betonrot die de zachte krachten in het bouwwerk van de maatschappij hadden veroorzaakt.

‘Ja?’ zei Annelot onaangedaan. ‘Ga je nog afmaken wat je wou zeggen?’

‘Je was altijd zo’n progressief type,’ zei Hadewijch.

‘Ik ben nog steeds een progressief type. Tenminste, als je onder progressie een voorwaartse beweging verstaat. Ik ben niet blijven hangen in het verleden.’

‘Wat is er progressief aan om mensen hun ziektekostenverzekering te ontzeggen?’

‘Niet zomaar mensen. Mensen die ongezond gedrag vertonen. Wel even precies blijven. En er wordt hen niets ontzegd, ze moeten gewoon meer betalen. Heel sociaal systeem.’

‘Een systeem dat de zwakkeren pakt.’

‘Zwakke mensen bestaan alleen in je hoofd.’

‘En jij zelf dan?’ probeerde Mark.

Annelot moest lachen. Ze nam nog een garnalenkroket, legde haar hoofd in de nek en liet het kroketje met een hijskraanbeweging van haar arm van bovenaf in haar mond neerdalen, als een haring. Ze kauwde, nam een paar flinke teugen cola en liet toen alsnog een harde boer.

Mark wendde zich af. Hadewijch keek betrapt om zich heen. Een vlaagje van haar parfum bereikte Annelots neus: zo’n mierzoete wijvenlucht, natuurlijk. Zelf droeg ze *Jicky* van Guerlain, niet per se omdat ze het zo lekker vond, maar omdat het een killer was. Je wasemde autoriteit uit met dat luchtje.

‘Ikzelf?’ zei Annelot ten slotte. ‘Ik draag de consequenties van mijn gedrag. Zoals iedereen zou moeten doen in een volwassen samenleving.’

Mark kwam wat dichter bij haar staan en zei op fluistertoon: ‘Wat doe je hier eigenlijk, als je zo’n moeite hebt met de zwakkeren? Als je er toch niets bij voelt kun je misschien maar beter weggaan.’

Je kon niet iedereen redden. Dat was les 1 van de Ruggengraat Methode™: wie naar honderd procent succes streefde, had bij voorbaat zijn eigen falen georganiseerd. Dat gold voor de cliënten die Annelot dagelijks in haar praktijk zag: ze leden hoofdzakelijk onder hun zelf georkestreerde mislukking. Het was ook een blijvende waarschuwing voor Annelot zelf: ze moest accepteren dat zo’n twintig procent van haar klanten al in een vroeg stadium afhaakte. Het was een percentage dat ze had leren incalculeren zoals een generaal voorafgaand aan een veldslag overweegt hoeveel verloren manschappen hij bereid is te accepteren.

Zelfmoord was zo oud als de menselijke strijd om te overleven, en toch bleef de mens zich erover verbazen.

Ook Annelot deed een stapje naar voren en terwijl ze met haar lippen bijna Marks oor aanraakte, zei ze: ‘Dat is nou zo’n veelvoorkomende misvatting van mensen. Dat je, als je een beetje anders over de wereld denkt dan zij, meteen maar harteloos bent.’ Ze deed weer een stap terug en zei hardop: ‘Ik heb ooit verkering gehad met Johan. Het was een lieve jongen en het spijt me dat hij het leven niet aankon, maar ik geloof niet dat hij te helpen was, en als jij wél in die illusie verkeert, dan vraag ik me af waarom je niets hebt gedaan.’

Er viel een eerste dikke droppel lauw regenwater, precies op Annelots laatste garnalenkroketje. Die ene druppel zou niet helpen haar keel minder droog te maken, dat kroketje kreeg ze zo niet weg en haar cola was op.

‘Mag ik even?’ Ze greep Marks bierglas en nam meteen

een slok. Hij was te verbouwereerd om te protesteren.

'Kom,' zei Mark tegen Hadewijch, 'laten we maar naar binnen gaan. Het begint te regenen.'

Daar gingen ze, de weekdieren. Zelfs voor een druppeltje regen te teer.

Annelot Hamersma genoot in alle rust van haar laatste kroketje, spoelde het weg met het restant van het bier en haalde toen haar telefoon tevoorschijn om een Uber te regelen.

2

'Je baas bestaat niet,' zei Annelot Hamersma tegen de burn-outklant tegenover haar. Een man die zo leek weggelopen uit een reclame voor een bepaald merk mens, met zijn microscopisch gestileerde Caesar-kapsel, die griebelige *soul patch* tussen onderlip en kin, en die achttiende-eeuws aandoende, hoge overhemdsboord als kroon op een verder onberispelijk maatpak van een fijnzinnige snit.

Een gepolijste parel van deze tijd: smetteloze buitenkant, van binnen niets dan chaos en leegte. Met rommelige traantroep op zijn wangen en veel kleverig slikwerk had hij zich de afgelopen twintig minuten zitten beklagen over zijn terugval. Meneer had maandenlang cognitieve gedragstherapie met mindfulnessinterventies ondergaan, en was nu, na een langdurig want behoedzaam re-integratietraject, weer fulltime aan het werk. Probleem: zijn baas weigerde rekening te houden met zijn grenzen en zwakke plekken.

Het lag altijd aan de anderen, zuchtte Hamersma inwendig. Maar uiteindelijk kwamen ze bij haar terecht, en zij had een nieuw verhaal voor ze in de aanbieding. Niet wat ze hoopten.

'Je baas bestaat alleen als baas *in je hoofd*,' ging ze voort. 'Verder is-ie gewoon een klont cellen, net als jij. Door een samenspel van genen, opvoeding, streberigheid, mazzel en ongetwijfeld een boel opportunisme en geslijm is hij nu jouw baas. En jij bent bang voor hem. Zelf is hij waarschijnlijk bang voor *zijn* baas, dus hij heeft geen ruimte in zijn kop voor *jouw* angsten. Of zwakke plekken. Of grenzen. Hij is de baas. Hij

bepaalt de grenzen. Voor jou tien anderen.'

Dit was altijd een leuk moment. Je zag hoe het erin hakte. Die grote ogen van verbijstering, de dommig openhangende mond: voor hém tien anderen? Maar… hij was uniek!

'Jij bent zelf verantwoordelijk,' zei Hamersma, 'voor je aandeel in deze kwestie. Accepteer je eigen inwisselbaarheid en trek je conclusies. Dat is het enige denkbare begin van een oplossing.'

De cliënt sloot zijn mond. Slikte. Opende zijn mond weer en leek even naar adem te happen. Hij begon zijn hoofd te schudden, nauwelijks merkbaar eerst, toen steeds merkbaarder. 'Ja, sorry hoor… neem me niet kwalijk dat ik het zeg, maar… inwisselbaarheid? Dat vind ik eerlijk gezegd… toch een beetje… ja, beledigend? Als ik zo vrij mag zijn?'

Wat de cliënt niet wist, was dat zijn gehakkel bij Hamersma precies zes keer het verontschuldigingsalarmpje deed afgaan. Sorry hoor. Neem me niet kwalijk. Eerlijk gezegd. Toch. Een beetje. Als ik zo vrij mag zijn.

Er zou een moment komen, over een week of vier, dat hij het aandurfde om zonder dit soort omhaal te zeggen: 'Dat vind ik beledigend.' En nog een paar weken later zou hij beseffen hoe zinloos het was om woorden beledigend te vinden. Maar zover was hij nu nog niet. De cliënt had zijn ogen neergeslagen.

Nog heel even liet Hamersma hem spartelen in zijn eigen angstzweet, nog heel even mocht hij zich afvragen: Ben ik te ver gegaan? Ze nam een slok koffie, liet die even in haar mond rondkolken. Toen schroefde ze haar vulpen open, maakte een korte, onleesbare want nietsbetekenende notitie. Schroefde de dop terug op de pen. Draaide die even rond tussen haar vingertoppen. Legde hem op haar notitieblok. Na deze handelingen, die voor de cliënt zenuwslopend moesten zijn, zei ze: 'Heel goed. Ik weet niet of je het doorhebt, maar je bent bezig voor jezelf op te komen.'

Eén wenkbrauw omhoog. Een ongelovig lachje. Met een zucht achterover gaan zitten. Ziedaar de drietrapsraket van de opluchting. Dat ze het zo had opgevat! Snuifje trots erbij. Jaja.

'Als je het idee van inwisselbaarheid onaangenaam vindt, dan moet je misschien jezelf specialiseren in een bepaald type werk dat jou onmisbaar maakt. Of voor jezelf beginnen. Of, zoals ik zei, je inwisselbaarheid accepteren, maar daar komt dan ook de acceptatie bij dat je baas de grenzen bepaalt en niet jij.'

Hij knikte nu hevig. De weerstand was gebroken. Het zou alsnog niet makkelijk voor hem worden, de komende tijd, maar hij had de eerste stap gezet, het eerste veertje slachtofferschap van zich afgeschud. En hoe? Door juist háár woorden, de woorden van degene die bezig was hem te helpen, in twijfel te trekken. Door haar, hoe schuchter ook, tegen te spreken.

Mensen — je kon er om blijven lachen, die geinige diersoort.

Vrolijk liet Hamersma de man een paar minuten later uit. Vrolijk, vanwege een wederom geslaagd begin van een Ruggengraattraject. Vrolijk, omdat het lunchtijd was. Vrolijk, omdat ze gisteravond haar opiniestuk verdedigd had bij de talkshow 'Bord op Schoot', met een optreden waar ze zeer tevreden over was.

In het kleine keukentje naast de spreekkamer inspecteerde ze de inhoud van de ijskast en nam eruit waar ze zin in had. Ze koos voor een lamsburger, pakte een kuipje boter, haalde uit een van de aanrechtkastjes een koekenpan tevoorschijn en begon aan de bereiding van haar lunch.

Ja, dat interview was uitstekend verlopen. Haar persoonlijke hoogtepunt was het moment waarop een of andere uitgerangeerde tv-presentator, die ook te gast was om

over een nieuw, kansloos format te praten, haar hard meende te raken met de vraag: 'Ben jij dan zo perfect?'

'Kijk naar me,' had ze geantwoord, zonder ook maar een tel te aarzelen. Ze had haar handen met gespreide vingers, de palmen omhoog, aan weerszijden van haar boezem geplaatst, alsof ze die aanbood. 'Ik ben naar alle gangbare statistieken gemeten veel te dik. Ik ben niet áárdig, daarom hebben mannen een hekel aan me. Ik drijf graag de spot met feministen, daarom hebben vrouwen een hekel aan me. Ik houd van mijn twee kinderen, maar ik eet graag de kinderen van andere dieren op, daarom hebben vegetariërs en veganisten een hekel aan me. Ik ken alle bezwaren die je tegen mij kunt hebben. Maar ik ben eerlijk, ik werk hard en ik klaag niet. En ik ben bereid de kosten te betalen die mijn levensstijl mogelijkerwijs in de toekomst met zich meebrengt.'

De uitgerangeerde tv-presentator had een beetje met zijn ogen zitten knipperen en ten slotte geantwoord: 'Ja, nee, tuurlijk. Dat kan niemand ontkennen.'

Toen de lamsburger klaar was, legde ze hem op de onderste helft van een met mayonaise besmeerde boterbol, eroverheen een paar plakjes manchegokaas en een handvol jalapeñoschijfjes, en omdat ze een vol ochtendprogramma achter de rug had, sneed ze, vooruit, een paar plakjes van een chorizoworst en legde die op het burgerbouwsel, waarna ze het geheel bekroonde met de bovenkant van de bol. Inwendig juichend liep ze met haar bord en een groot glas Fanta Cassis met ijsblokjes terug naar de spreekkamer.

Annelot Hamersma deed haar kaken van elkaar en hapte in de burger, kauwde een paar keer met gesloten ogen en hield zich toen stil, terwijl ze alle smaken die nu door haar mond kolkten tot zich liet doordringen. Een orgastisch genoegen. Toen het lang genoeg geduurd had, kauwde ze verder en begon aan de evaluatie van de werkzaamheden van deze ochtend.

De cliënt van daarnet was niet de eerste burn-outklant die ze streng had toegesproken. Integendeel. Er werd weleens geklaagd dat ze, net als in haar opiniestukken en bij haar tv-optredens, te harde woorden gebruikte tegen haar clientèle. Haar woorden, vond ze zelf, waren als zout in een gerecht, bedoeld om de smaak beter tot zijn recht te laten komen. Een gepekelde boodschap beklijfde beter dan eentje bedekt met een suikerlaagje.

If you can't stand the heat, get out of the kitchen. Daar kwam het eigenlijk op neer. Het leven zit vol kansen, maar alleen als je ze grijpt en niet gaat zitten zeuren. Ze had types, meestal vrouwen, uit het bedrijfsleven in haar praktijk gehad die voor een vrouwenquotum pleitten. Een toppositie, had Hamersma geantwoord, moet je zelf verdienen. Als je gaat zitten wachten tot je vanwege je geslacht een keertje aan de bod komt, ben je geen toppositie waard.

Werd haar niet in dank afgenomen, maar toch luisterden ze uiteindelijk, die vrouwen, en achteraf waren ze haar allemaal dankbaar. Ze herinnerde zich hoe ze eens een fles veertig jaar oude Glenfarclas single malt had ontvangen, met een kaartje erbij van een voormalig cliënte: 'De Managing Director groet u!'

Ze was lastiggevallen door kleinkinderen van oorlogsslachtoffers die zich de trauma's van hun opa's en oma's toe-eigenden. Ze had cabaretiers zonder publiek in haar praktijk gehad: als een tandarts had ze de cariës van zelfmedelijden uit hun ziel geboord. Allochtonen met sollicitatieproblemen was ze te lijf gegaan met feiten over hun land van herkomst: was het daar dan beter? Nee? Piep dan niet en doe beter je best. Zorg dat niemand om je heen kan, kwaliteit wint het altijd van huidskleur.

Filmacteurs die de last van de roem niet aan konden, kregen haar Ruggengraat Eigen Schuld Pakket™ onder de neus gewreven en de mededeling dat niemand hen tegenhield een

echte baan te zoeken. Als een basisschooldocent zich bij haar kwam beklagen over een pover salaris, was haar antwoord dat idealisme niemand ooit rijk heeft gemaakt.

Huisvrouwen die zich lieten mishandelen door hun man had ze geconfronteerd met hun lafheid. Ze had gezegd dat ze aan hun kinderen moesten denken en aan zichzelf, dat wie zichzelf keer op keer liet slaan misschien wel slaag verdiende.

Een jonge schrijfster had eens haar spreekuur bezocht met de klacht dat zij er nooit om gevraagd had geboren te worden; ze nam haar ouders dat kwalijk. Het had Hamersma de grootste moeite gekost het verwende wicht geen klap voor haar kop te geven, maar ze was principieel tegen geweld, en dus beet ze die meid toe dat ze dan misschien niet zelf voor het *begin* van haar leven had gekozen, maar dat ze volledige zelfbeschikking had over het *einde* ervan. O, nou, dat was nu ook weer niet de bedoeling. Zie je wel. Dus hop, ophoepelen, naar huis en een lijstje opstellen van alles wat het leven de moeite waard maakt. En daarna je ouders daarvoor bedanken.

Er waren de vrouwen die hun lichaam lieten verslonzen en als iemand daar wat van zei over bodyshaming begonnen te piepen. Hamersma had dan haar eigen lichaam net zo goed laten verslonzen, maar als iemand haar een varken noemde, knorde ze diegene het graf in en voelde zich er verder geen flinter slechter door. Beledigingen zeggen altijd veel meer over de zwakte van de belediger dan over die van de beledigde, en toch bulkte de wereld van de zwakkelingen die zich bij het minste of geringste — en onterecht — beledigd voelden.

De mensheid vond zichzelf zo zielig. De ex-alcoholist die in de kroeg moest toezien hoe andere bezoekers wél alcohol dronken. De rokers die een naar gevoel kregen bij de afschrikwekkende plaatjes op hun pakjes sigaretten.

Zulke mensen dachten dat het leven hen vijandig gezind was, maar in feite waren zijzelf, omgekeerd, de vijanden van het leven. Zelfmedelijden is een middelvinger naar het

bestaan. Het is een 'nee', waar alleen een 'ja' gezond zou zijn. Men riep nogal eens dat Hamersma altijd zo negatief was, maar haar ideologie was een ideologie van positiviteit. Van goede zin. Van strijdlust. Van de absolute wil om te overleven in een gevaarlijke wereld.

De cultus van het slachtofferschap met zijn rituele tranenvloed — van oog over gezicht via hals over borst naar buik, waar een tranenplasje ontstond in het putje van de navel. Het slachtofferschap was Hamersma's Moby Dick. Ze zou erop blijven jagen tot er niets dan een buisje tranen van over was.

Ze opende de ramen om de weldadige maar nadrukkelijke geur van lamsvlees te verdrijven, waste in het keukentje de lunchspullen af, en zette zich toen, in afwachting van haar volgende cliënt, aan het controleren van haar e-mail. Het was weer een parade van gekwetste zieltjes die maar niet wilden inzien dat hun kansloze zwelgen in eigen leed hen nooit een stap vooruit zou brengen in het leven.

Ze las alles zorgvuldig maar antwoordde nergens op, voor je het wist zat je aan een wekenlange correspondentie vast. Wel archiveerde ze de berichten netjes in een map 'kritiek', geordend per geschreven artikel, radio- of televisieoptreden. Er was ook een map 'generiek', want altijd waren er types die niet op een specifieke uiting reageerden, maar op haar persoon in het algemeen, wat doorgaans neerkwam op een machteloze aaneenschakeling van beledigingen over haar lichaam, verwoord op een manier die vooral veel onthulde over de geestelijke hel waarin de scribenten verkeerden. Zulke lui stuurde ze een standaardantwoord: 'Als je de creativiteit waarmee je dit soort martel- en verkrachtingsfantasieën uitdenkt, nu eens in je eigen leven zou steken, zou je niet zo'n tragische mislukkeling zijn.'

3

In een wolk van anijs werd Annelot Hamersma wakker, zwaar en kleverig. In haar mond een pleisterlaag van de iets te gretig geconsumeerde Sambuca van gisteravond. Een waterglas stond treiterig leeg te zijn op het nachtkastje. Ze wierp de lakenrotzooi van zich af, liet zich uit bed glijden.

Naakt verliet ze haar slaapkamer en stommelde in de richting van de trap op precies het moment dat Niccolò naar boven kwam met een bordje boterhammen en een glas vruchtensap. Hij wendde zijn gezicht af en bromde: 'Er staat een kerel in de keuken. Eieren te bakken. Wat moet dat?'

'Je moeder heeft een seksleven,' zei Annelot met hese stem, terwijl ze zich aan de trapleuning vastgreep en aan de gevaarlijke afdaling begon. 'Als je daar een probleem mee hebt, moet je dat later als je groot bent maar met je therapeut bespreken.'

'Ik ben achttien, hoor.'

'Ik merk er weinig van.'

Ze hoorde het laffe dreuntje van een slaapkamerdeur die halfslachtig dichtgesmeten werd. Kinderen waren tegenwoordig niks meer gewend. Zijzelf lag op d'r dertiende al met haar eerste vriendje in bed. Maar Niccolò? Het zou haar niks verbazen als hij nog maagd was.

Heel wat ouders had ze bij hun opvoedproblemen geholpen. Zelf had ze er twee grootgebracht, nu ja, bijna dan. Colette zat halverwege de puberteit, Niccolò in de slotfase. Jankerds waren het in ieder geval niet geworden, problematisch was

hun opvoeding geenszins geweest, maar Hamersma vond het spijtig dat er niet wat meer pit in haar kinderen zat. Waren ze wel tegen het harde leven bestand?

In de huiskamer hing de uitnodigende geur van gebakken eieren met spek en een gezellige wolk koffie. Han stond in de open keuken sinaasappels uit te persen.

'Wat een verwennerij,' zei ze tegen hem, terwijl ze hem van achteren bij zijn heupen beetpakte en zich tegen hem aan drukte. 'Maar na het ontbijt mag je nog even douchen en dan ga je wieberen, hoor.'

'Weet ik, weet ik.'

Hij draaide zich om, gaf haar een korte kus en ging weer verder met zijn perswerk.

Dat was het handige aan zo'n jongen met bindingsangst. Die zat evenmin op de altijd weer onevenredige lasten van een relatie te wachten als Hamersma zelf. Bij haar was het trouwens geen binding*sangst* maar binding*sonwil*. Wie kracht wilde uitstralen, moest alleen kunnen zijn. Vaste relaties waren bloedzuigers.

Over het zachte, hoogpolige tapijt schaatste Hamersma naar de bank en liet zich in de zachte kussens vallen, nog altijd naakt, zette de tv aan op een zacht volume en liet de harde werkelijkheid van het wereldnieuws ontspannen bij zich naar binnen golven.

Het was wat Hamersma betreft een universele waarheid dat een alleenstaande vrouw met een goed fortuin absoluut geen man nodig heeft. Geestelijke onafhankelijkheid begon wat haar betreft bij financiële onafhankelijkheid, en ze had dan ook geen geduld met vrouwen die parttime gingen werken zodra er kinderen in zicht kwamen. Ze wisten donders goed wat de risico's waren, die vrouwen, als ze van een veertigurige naar vierentwintigurige werkweek afzakten, of nog minder.

Maar ja, eigenwijs zijn, hè. In hun exceptionalistische fantasie-universumpje blijven geloven: een mislukt huwelijk zou hén toch niet overkomen!

Ging manlief er plots vandoor met een twintig jaar jonger exemplaar, dan begon het gejank: waren ze behalve hun zelfrespect ook hun luilekkerleventje kwijt en moest er ineens weer zelf geld verdiend worden. Want de kinderen.

Hamersma was nooit in die val getrapt. Ook na twee keer baren bleef ze fulltime werken en toen zij en Ruben uit elkaar gingen, inmiddels toch alweer bijna vijftien jaar terug, was dat geen klap van verlies, maar een knal van bevrijding.

Toen Han was opgehoepeld, betrad ze fris gedoucht en in een prettig zittende jurk haar werkkamer. Het was haar thuiswerkochtend, pas vanmiddag had ze afspraken met cliënten staan op haar kantoor buitenshuis.

Ze nam plaats aan haar bureau. De buizenstoel kraakte gezellig onder haar gewicht, een ochtendgroet van het meubilair. Laptop open: correspondentie van cliënten, nog altijd kwamen er nieuwe reacties binnen op haar opiniestuk over de gezondheidszorg, een paar boze en een paar enthousiaste. De meest opvallende reactie kwam van niemand minder dan Lennart Noordholt. De leider van de Partij van de Levenskracht had 'met veel interesse kennisgenomen' van haar tekst en tv-optreden. Hij zou graag eens 'in een persoonlijk, vrijblijvend gesprek' met haar van gedachten wisselen. Of ze misschien een afspraak kon maken via zijn secretaresse (telefoonnummer).

Wonderlijk. Ze was toch echt niet de eerste die het idee had geopperd om een ongezonde levensstijl te sanctioneren met een hogere ziektekostenpremie. Het ging de mensen blijkbaar niet om de boodschap, maar om wie die bracht. Kijk, daar had je Annelot Hamersma, met haar *body mass index* van boven de 30, haar openlijk beleden liefde voor

overdadig voedsel, mierzoete frisdrank, alcohol en sigaretten. Het betuttelende toontje dat je altijd weer aantrof in discussies over de volksgezondheid, van ministers met afgetrokken vegetarische koppen of artsen die nog eens zouden sterven aan een hartaanval tijdens het hardlopen — daar kreeg je het volk niet mee over de streep getrokken. Maar als *zij* het zei, Hamersma met haar weelderige kwabben, dan slikten de mensen het blijkbaar.

'Vrijheid is niet gratis,' had ze geschreven in haar opiniestuk, 'vrijheid is te koop. Ik koop mijn vrijheid met een hogere premie, en hoef mij nooit meer te schamen als ik die tweede hamburger bestel, er nog maar eens een biertje bij laat aanrukken en de maaltijd afsluit met een welverdiend sigaretje.'

4

'Ik hoop niet dat je je geïntimideerd voelt dat ik je bij me thuis heb uitgenodigd,' zei Lennart Noordholt, terwijl hij het deksel lichtte van een grote violette Creuset-pan en er met een houten spatel zachtjes in begon te roeren. Een verlokkelijke vleesgeur, verfraaid met toetsen tijm en laurier, danste Annelot Hamersma's neus binnen. 'Je moet begrijpen, ik lig onder een vergrootglas, deze dagen. Als ik met iemand praat in een café of een restaurant, staat het een uur later op Twitter en een dag later in de krant. Al dat geklets. Maar speculaties zijn als ongedierte. Je kunt ze niet negeren.'

Hamersma ontdeed zich van haar mantel en drapeerde die voorlopig over haar linker onderarm. 'Ik ben niet zo snel geïntimideerd.'

Noordholt sloot de pan, liep naar een megalomane Smeg-ijskast, haalde een fles witte wijn tevoorschijn en hield die haar voor. Meursault, vast prijzig.

'Ik vind een biertje ook goed, hoor,' zei Hamersma.

'Helemaal gelijk. Er zit ook bier in deze stoofpot. Abdijbier van hoge gisting. Dus dat sluit mooi op elkaar aan. Wat voor bier wil je?'

'Heb je alledaags pils in huis?'

'Kolere, je staat daar nog steeds met je jas. Geef maar even.'

Hij woonde prettig, Noordholt, op de onderste twee verdiepingen van een pand aan een klein grachtje in het centrum van de stad. Verbazingwekkend bescheiden in

omvang en inrichting voor iemand die zo goed geboerd had als hij. De keuken, waar ze nu stonden, was smal maar diep, om elkaar te passeren zouden ze elkaar moeten aanraken, zeker met Hamersma's diameter, maar Noordholt hield beschaafd afstand.

Ze was bekend met zijn nog niet zo lang geleden opgerichte Partij van de Levenskracht. Een naam die haar een tikkeltje teveel naar new age zweemde, maar ze kon zich in de algemene ideologie van het clubje aardig vinden. Noordholt zelf kende ze zoals je mensen die je vaak op tv ziet denkt te kennen, maar in feite wist ze weinig van hem. Een google-speurtochtje vlak voor vertrek had haar op de hoogte gesteld van zijn grillige cv: tijdens zijn filosofiestudie een dating-startup opgericht die hij op het juiste moment had verkocht; hield daar een leuke vastgoedportefeuille aan over; ging niet het bedrijfsleven in, maar waagde zich aan een tweede studie, politicologie. Belandde in het diplomatenklasje van BZ. Werd ondertussen gemeenteraadslid voor de VVD in Oegstgeest, kwam later in de Eerste en daarna de Tweede Kamer terecht. Verliet de VVD na een conflict over arbeidsmarkthervormingen, maar behield zijn zetel. Begon zijn eigen partij, met volgens dagblad Trouw 'een programma dat leest als een allegaartje van rechtse onverdraagzaamheid en links ressentiment'.

Met leuzen als 'Niemand is arbeidsongeschikt' en het cryptische 'Ook jij hebt consequenties' leek de partij aardig te scoren onder een bepaald segment van het electoraat, maar bleef toch steken rond de vijf zetels — op zichzelf al een hele prestatie voor een nieuwkomer, maar Noordholts ambities lagen hoger, hij kraaide revolutie, wilde het land 'fundamenteel' veranderen, en daar had hij toch echt meer kiezers voor nodig.

Met de Creuset-pan in twee ovenwanten geklemd ging hij Hamersma voor naar de huiskamer, opnieuw opvallend

bescheiden, een wat studentikoze wand met boekenkasten, rommelig gevuld volgens een niet direct te doorgronden systeem, een eettafel waar ten hoogste zes mensen aan pasten, verderop een bank en een kleine flatscreentelevisie die leek te willen uitdrukken dat we hier niet met een filmliefhebber te maken hadden, maar met iemand die het medium televisie alleen uit puur professionele noodzaak af en toe raadpleegde.

Toen ze aan tafel zaten, met elk een flesje Heineken en een bord vol stoofvlees voor zich, een schaal salade tussen hen in, schakelde Noordholt van warmbloedige ditjes en datjes over op een zakelijker register. Hij volgde haar werk al jaren, vertelde hij, nadat hij zijn eerste hap stoofvlees in zijn linker wangzak had opgeborgen. Zoals hij haar al had gemaild, was hij onder de indruk geweest van haar optreden bij 'Bord op Schoot', en hij had ook het stuk gelezen waarover ze toen sprak.

'Inspirerend,' zei Noordholt. 'Inspirerend vooral, dat je jezelf niet ontziet. Dat je niet vanuit morele zelfgenoegzaamheid spreekt. Daar heb ik altijd zo'n hekel aan. Dat gereformeerde vingertje. Die eeuwige neiging van politici om niet alleen zaakwaarnemer maar ook dominee te zijn.'

'Je hebt het over hypocrisie.'

'Nee, ik bedoel dat je zélf de consequenties accepteert van het beleid dat je propageert. En dat doe jij. Iedere politicus moet moeilijke beslissingen nemen, maar het lijkt vaak wel of ze vooral de beslissingen nemen waar ze zelf niet door worden getroffen.'

Hamersma miste frietjes bij het vlees, maar je kon moeilijk commentaar leveren op zo'n liefdevolle, zelfbereide maaltijd. Misschien was Noordholt op dieet, ook hem kon je niet bepaald slank noemen. Hamersma's bord was bijna leeg — zou ze een tweede portie mogen verwachten?

'Wij zijn natuurlijk een partij in de kinderschoenen, we willen ons zo breed mogelijk laten begeesteren, als het ware.'

Op Wikipedia had Hamersma Noordholts woorden gelezen, zoals geuit tegen een RTL-journalist op de dag dat hij de VVD verliet: 'De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie? Zeg me, welke partij in Nederland is er nou niet een voorstander van vrijheid en democratie? Het is precies die ideologische leegte waar de VVD het patent op heeft. De steen waaraan niemand zich stoot. De grootste gemeenschappelijke deler. Het gemiddelde dat zo gemiddeld is dat het per definitie nul is.'

Dat waren forse woorden, en om daar iets tegenover te stellen had je opvallende ideeën nodig. Op de website van de nieuwe partij heette het als volgt: 'Elke Nederlander heeft volgens ons invloed op hoe het land zich ontwikkelt. Alle ruim zeventien miljoen Nederlanders. En dat zeggen we niet symbolisch, zoals andere partijen, om er dan vervolgens aan toe te voegen: nu ja, behalve die en die groep, want die is zwak en zielig, en die groep ook niet, want die heeft een taalachterstand, en die groep ook niet, want die is door haar geslachtskenmerken achtergesteld, en die groep ook niet, want die heeft een moeilijke huidskleur en een ingewikkeld verleden, en die en die groep ook niet want die heeft psychische problemen. Voor ons is iedere mens een mens met mogelijkheden. Wij zijn de partij van de toekomst. Wij zijn de Partij van de Levenskracht.'

Die 'levenskracht' kon meedogenloos zijn. Hun standpunt over klimaatverandering (het 'Zelf Weten Programma') had veel verontwaardiging geoogst, de partij was fel bekritiseerd en bespot om het voornemen preventieve cognitieve gedragstherapie aan te bieden op scholen, 'om kinderen te wapenen tegen psychische problemen'.

Afgelopen week nog stonden de kranten vol met hun standpunt over het hoger onderwijs. Noordholt en consorten pleitten voor een bindend studieadvies voor álle universitaire opleidingen, wat erop neerkwam dat eerstejaars studenten

vijfenzeventig procent van de punten moesten behalen, anders konden ze vertrekken en een baan gaan zoeken. Pas na een jaar mocht iemand dan opnieuw toelatingsexamen doen, waarbij dan een sterk onderbouwde motivatie noodzakelijk zou zijn.

'Het zorgt ervoor dat studenten inzien dat een universitaire opleiding geen vrijblijvend privilege is,' had Noordholt in een interview toegelicht. 'Een studie kost veel gemeenschapsgeld en als die studie niet wordt afgemaakt, krijgt de maatschappij dat geld nooit terug. We moeten jonge mensen dat modefenomeen van de keuzestress afleren. Als je het niet weet, neem je eerst maar eens een jaar een rotbaantje. Zul je zien hoeveel jongeren zich na zo'n jaar tot het uiterste gemotiveerd melden bij een studie die ze écht leuk vinden.'

Studentenorganisaties waren natuurlijk woedend. Alsof ze zich niet allang kapot werkten. Alsof universiteiten niet al uitgekleed waren tot fabrieken voor toekomstige arbeidskrachten, terwijl het ooit vrijplaatsen waren voor algemene ontwikkeling en persoonlijke groei. Noordholt was nuchter in zijn reactie. 'Bildung regel je maar in je eigen tijd. In de eenentwintigste eeuw hebben mensen geen zin meer om mee te betalen aan de hoogdravende hobby's van de bovenklasse.'

Noordholt lichtte het deksel van de pan. Zonder te vragen of ze nog wilde, schepte hij opnieuw Hamersma's bord vol en nam zelf het overgebleven restje.

'Kortom,' zei hij, 'we hebben een veelbelovend conceptprogramma en we hebben een mooie ploeg samengesteld, maar het is nog niet genoeg. Jij zou een fantastische aanvulling zijn.'

'Vraag je me nou om de politiek in te gaan?'

Hij stak een stuk vlees in zijn mond en kauwde een tijdje, zijn handen als in gebed gevouwen, terwijl hij haar strak

aankeek. Toen zei hij: ‘Dat is inderdaad wat ik vraag. Of liever: ik doe een appèl op je burgerzin. Dit land gaat kapot aan zwakte.’

5

Lennart Noordholt had haar gewaarschuwd dat er de komende tijd 'nogal wat' op haar af zou komen. Hamersma had er een beetje om gelachen, ze was wel wat gewend. Zo vaak had ze met de tandenstoker van haar woorden in het tere vlees van de mensenziel gepriemd, dat ze de reflexmatige schreeuwreacties wel zo'n beetje kende, zeker als ze op volle sterkte klonken via de luidspreker van de sociale media.

Maar van de publiciteitsstorm die de aankondiging van haar kandidatuur in gang zette, stond ze toch even te kijken. Sinds de bekendmaking tijdens een persconferentie in Nieuwspoort — net echt! — leek haar telefoon aan ADHD te lijden, vertoonde haar mailprogramma om de minuut Touretteske oprispingen en werd haar naam op Twitter vaker in één uur genoemd dan voorheen in een hele maand. Ze was nieuws, ze was het gesprek van de dag.

In een auto met chauffeur reed ze het land door om acte de présence te geven op partijbijeenkomsten, bij radio- of televisieprogramma's en in debatzaaltjes verspreid door het land. Ondertussen hield ze halsstarrig vast aan haar normale werkzaamheden. Afspraken met cliënten waren heilig, ze weigerde mensen af te bellen. Het enige wat ze niet meer deed, was nieuwe cliënten aannemen, hoewel nu juist, sinds zij een plaatsje had op de lijst voor de Tweede Kamerverkiezingen, het aantal aanmeldingen explosief was gestegen.

Eigenlijk was het niet te doen, maar een Annelot Hamersma klaagt niet.

De kritiek op haar denkbeelden en haar woordkeuze werd steeds feller. Men verweet haar 'meritocratische verwaandheid', een gebrek aan empathie, een antisociaal mensbeeld. Het waren de bekende ruftjes van een op zwakte georiënteerde maatschappij. Wie niet de zwakte omhelsde, moest wel een gevoelloos monster zijn. (En verder wemelde het natuurlijk van de tekstjes waarin zij varken werd genoemd, walvis, nijlpaard, en verder nog een halve dierentuin, plus de gebruikelijke hoeveelheden verkrachtingsfantasieën.)

Daags voor een groot landelijk partijcongres, waar ze een belangrijke speech zou geven, had ze overdag gewoon een vol programma in haar praktijk. Iets na enen, tussen twee cliënten door, maakte ze een wandeling in het park. Bij een lunchtentje had ze een ciabatta met pastrami, een broodje gehaktbal en een blikje groene Fernandes gekocht, en ze zocht nu een vrij bankje om het spul in alle rust weg te werken. Dat bleek nog niet zo simpel: het was een zonnige dag, flinke drukte in het park. Hangbejaarden op bankjes, verliefde stelletjes. En op elk grasveld dat ze passeerde waren bootcampers met hun walgelijke gedrag bezig. Daar kon ze niet naar kijken tijdens het eten.

Normaal gesproken droeg ze haar overgewicht met montere flair maar bij dit warme weer kreeg ze altijd irritatieplekken aan de binnenkant van haar dijbenen, door het voortdurende heen en weer schuren van zwetend vlees tegen zwetend vlees tijdens het lopen. De keuze ging tussen wijdbeens waggelen om het schuren te vermijden of de schijn van normaliteit ophouden en pijn lijden. Ze koos voor het laatste.

Eindelijk was daar een bankje. Met een gekwelde gezichtsuitdrukking plofte ze neer, het hout kraakte ervan. Een redelijk rustig uitzicht, hooguit kwam er af en toe een hardloper voorbij geklungeld, je moest er maar zin in hebben

bij deze temperatuur, en alles slechts voor de tragische illusie van een gezond leven, dat ook bij de hardloper zou eindigen op een hoogstwaarschijnlijk onverwacht moment en op een hoogstwaarschijnlijk pijnlijke wijze, maar honderd procent zeker was: het zou eindigen. Daar viel niet van weg te hardlopen.

Ze was halverwege haar broodje bal toen haar telefoon stuipen kreeg. Het ene pingeltje na het andere klonk op uit haar gesloten tas. Nou, ze moesten allemaal maar even wachten. Zij had pauze, mocht het?

En toch prakte ze de rest van het broodje zo snel ze kon naar binnen, veegde haar vingers en lippen af aan het meegeleverde servetje, nam een haastige teug Fernandes en greep naar haar telefoon.

Acht, negen berichten. Appjes, voicemails. Partijgenoten en vrienden. Niccolò. Wat moesten die allemaal tegelijkertijd? Eerst maar eens het bericht van haar zoon. 'Mam, je valt door de mand.'

Verder niks.

Wat? Hoezo door de mand?

Een bericht van Lennart: 'Kijk even op HetNieuwsvanVandaag.nl'

Ze deed het.

'Annelot Hamersma: van linkse hippie tot rechtse powervrouw.'

Een klassenfoto uit Hamersma's middelbareschooltijd. Daar zat ze, nog nauwelijks vet aan de botten. Haar lange, sluike haar lag ongemodelleerd maar mooi over haar nog frêle schouders. Om haar bovenlijf een jadegroen gebatikt bloesje waarin haar toen al volle borsten fraai uitkwamen. Een wijde rok van violet fluweel, eronder een knalrode panty. Haar vingers vol ringen, aan haar voeten legerkistjes. Van boven een hippie, ja, van onder meer een halve punker. In haar ogen en algehele houding de nihilistische verveling van

het grungetijdperk dat toen volop aan de gang was.

Zo grillig was ook haar muzieksmaak geweest: een duistere mix van sixties (The Doors, Janis Joplin), new wave uit de jaren tachtig (Joy Division, The Cure) en forse jaren negentig-decibellen (Nirvana, Rage Against The Machine).

Geen foto om je voor te schamen, vond Hamersma.

Nee, dan haar klasgenoten! Wat een karakterloze koppen, allemaal. Hoewel ze een jaar of vijftien, zestien moeten zijn geweest, zagen sommigen er nog uit alsof ze door hun moeder waren aangekleed. Wit, zwart en grijs, alleen de veel gedragen jeans durfden een pikant blauw aan. Eén meisje droeg een schipperspet — frivoler dan dat werd het niet. Behalve Annelot week alleen Johan, de betreurde Johan, een beetje af van het standaardpatroon: een leren jekkie, een sjekkie in zijn mondhoek.

Daar had je Mark en Hadewijch, allebei in opportunistische sweaters. Hadewijch met een buitenboordbeugel die ze niet eens even had afgedaan voor de foto.

Hamersma zou het erger hebben gevonden als zijzelf een van die grijze muizen was geweest en daar nu aan herinnerd zou worden.

Je verleden sleepte je als een loden kogel achter je aan, vastgeketend aan je enkel, een kogel die almaar groter werd door de aangekoekte drek van het leven, tot je het gewicht ervan niet meer vooruit gesleept kreeg. Het verleden was slavernij als je er niet van los wist te breken.

Hamersma had altijd bedankt voor stagnatie. Daar was deze foto het bewijs van. En zo zou ze er morgen dan ook op reageren, besloot ze ter plekke, op haar bankje in het park. Wie nooit van gedachten verandert, denkt nooit na, dat was toch wel een van haar levensmotto's.

Ze zette haar tanden in de ciabatta met pastrami en kauwde langzaam, met oorlogszuchtige halen, terwijl ze op haar telefoon het machteloze artikeltje bij de foto las.

Geschreven door Nena Handia, ja, wie was dat ook alweer, wacht, was dat niet die quasi-feministische treurwilg die het weekendmagazine van *Het Nieuws van Vandaag* volpende met lifestyle-gemuts en vrouwenongemakjes?

Typisch weer. Feminist pakte medevrouw op uiterlijk. En dan nog wel haar uiterlijk van dik vijfentwintig jaar geleden. Inhoud: nul. Argumentatie: afwezig. Oogmerk: het passief-agressief ondermijnen van gedachtegoed waar je geen echt antwoord op hebt.

Het zou niet lastig zijn hiermee af te rekenen.

6

Zelf zou Annelot Hamersma nooit zoiets zwakzinnigs als een partijcongres bezoeken. Een hele zaterdagochtend en ook nog in de middag luisteren naar gortdroge beleidsplannen, opgepoetst met loze beloftes en lege slogans. Wat voor mensen kwamen daar eigenlijk op af?

Ze arriveerde vroeg bij het congrescentrum. Lennart was er al. Hij verkeerde in een opperbeste stemming.

'Er hebben zich drie keer zoveel mensen aangemeld als verwacht,' kraaide hij, en hij bewoog er zo wild bij, dat Hamersma meende te voelen hoe een zweetdruppeltje van zijn druipende voorhoofd op het hare belandde. 'De grote zaal zit straks nokkievol! We hebben er een zaaltje bij moeten huren, daar zijn ze nu bezig een videoscherm te installeren zodat de laatkomers toch mee kunnen kijken.'

Succes, bedacht Hamersma tevreden, is een organisme dat zichzelf vermenigvuldigt. Het groeit op groei, het voedt zich met het eigen uitdijende lichaam.

Het wachten begon.

Om tien uur zou het programma van start gaan. Hamersma's speech stond pas halverwege de middag geprogrammeerd. Dat gaf wel aan hoezeer zij in korte tijd was uitgegroeid tot ster van de partij. Ze was *top of the bill*, de andere sprekers vormden haar voorprogramma.

Lennarts enthousiasme wist niet te voorkomen dat hij, in de vergaderzaalachtige ruimte die als kleedkamer

was ingericht, óp was van de zenuwen. Hamersma raakte zo opgefokt van zijn geijsbeer, dat ze op zeker moment naar buiten stoof om op de laden-en-lossenplek van het congrescentrum, buiten het zicht van de lange rij wachtende bezoekers aan de voorzijde van het gebouw, achter elkaar drie sigaretten te roken. Normaal gesproken beperkte ze haar tabaksconsumptie tot de avonduren.

Eenmaal op het podium onderging Lennart een totale transformatie. Hamersma observeerde hem vanuit de coulissen. Hij was helemaal in zijn element als presentator, als grote roerganger die 'zijn ploeg' aan de leden presenteerde. Alleen het zweet op zijn voorhoofd resteerde van zijn nervositeit.

Twee kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen hielden een speech, waarna Lennart hen telkens kort interviewde. Er volgde een muzikaal intermezzo dat vanwege de aard van de bijeenkomst volstrekt karakterloos was: muziek kon, als je niet oppaste, onbedoelde boodschappen overbrengen. Het speet Hamersma, maar zelfs háár partij koos op dit punt voor de grootste gemeenschappelijke deler. Het duffe bandje speelde liedjes die in het beste geval gekarakteriseerd konden worden als een sadistische mengeling van Bløf, Acda & De Munnik en Nick & Simon. Het enige voordeel aan zulke muziek was dat je die onmiddellijk weer vergat.

Hamersma at minder dan normaal tijdens de lunch en daardoor werd ze toch een beetje ongerust—was ze zenuwachtig? In haar hoofd nam ze haar speech nog eens door, herschreef, legde andere klemtonen. Een paar weken terug had de partij haar een mediatraining aangeboden. Daar had ze toen vriendelijk voor bedankt. Had ze niet haar reputatie te danken aan haar ongekunsteldheid, haar rauwe en volkomen eigen manier om de wereld met haar woorden

tegemoet te treden? Nou dan.

Toch was het misschien beter geweest de tekst van haar speech aan iemand voor te leggen, al was maar aan Lennart. Straks, om vier uur, was er een borrel met een 'Meet & Greet', maar op dit moment had Hamersma nog niemand uit het publiek kunnen spreken. Ze wilde weten wat voor mensen ze voor zich had. Misschien moest ze haar speech anders beginnen, met een stukje tekst waarmee ze de zaal zou kunnen peilen op basis van de reacties.

Ja, de boel moest om. Maar was dat verstandig, zo kort van tevoren nog grote structurele wijzigingen aanbrengen?

Na de lunch trok ze zich met haar laptop terug in een klein, verlaten kamertje naast de grote kleedkamer, en begon te knippen en te schuiven in haar tekst.

Een warm en luid applaus begeleidde haar opkomst. Ze liep langzaam, om niet te waggelen of uit te glijden, ze zwaaide naar de mensen met haar handen op hoofdhoogte, ze durfde ze niet helemaal in de lucht te steken vanwege de zweetplekken die haar mooie jurk van groen satijn ontsierden. Ze had van die dingen moeten kopen, van die pads waarmee je je oksels kon afplakken, maar het was nu allemaal te laat en ze moest zich niet laten afleiden door de ongemakken van het lichaam. Als die zweetplekken iemand zouden opvallen, dan zou dat alleen maar bij haar imago passen: ze schaamde zich nergens voor.

'Vrienden,' zei ze beheerst, toen het stil was geworden in de zaal. 'Laat ik persoonlijk beginnen… Jullie hebben gisteren allemaal kunnen genieten van mij als zestienjarig hippiemeisje.'

Gegrinnik in de zaal, voorzichtig nog, want niemand wist zeker of dit wel om te lachen was, niemand wist zeker of het hippie-incident niet de voortijdige ondergang van de partij zou betekenen. Natuurlijk, men nam aan dat Annelot

Hamersma zich niet zo makkelijk uit het veld zou laten slaan, en toch: je wist maar nooit.

Zo ongeveer meende Hamersma dat weifelende gegrinnik in een zee van stilte te moeten inschatten.

'*Lost in a Roman wilderness of pain*,' ging ze verder, '*And all the children are insane*. Dat zong Jim Morrison in het nummer "The End" van The Doors, een band waar ik als hippiemeisje graag naar luisterde. En ik zou nu met de arrogantie van de volwassenheid kunnen zeggen: inderdaad, dat kind was *insane*. Maar ik ga mijn vroegere zelf niet verloochenen.'

Ze liet een stilte vallen. Een moment van lichte verwarring moest je altijd uitbuiten, zoveel wist ze wel van de duizenden uren met onzekere cliënten. Het tegendeel van wat ze zei lag voor de hand: was het, om haar geloofwaardigheid te herstellen, niet juist haar enige optie om haar vroegere zelf te verloochenen?

'Als tiener zocht ik, met de beperkte middelen die me toen ter beschikking stonden, naar manieren om de wereld zoals ik die zag te bevragen. Om mijn ouders te bekritiseren, zoals elke gezonde puber doet. In "The End" verandert Jim Morrison in Oedipus, de vadermoordenaar die met zijn moeder naar bed ging. Het is het kind dat macht krijgt over zijn ouders door hun machtspositie tegenover hem te breken, de traditionele verhoudingen op hun kop te zetten. Dat was waar ik mee bezig was. Mijn voormalige hippieouders waren inmiddels gearriveerde, aangepaste burgers, domweg consumerende kapitalisten, en ik wilde hun hypocrisie ontmaskeren.'

Bij het beeld dat ze had van politieke bijeenkomsten, paste een voortdurend over de massa uitgalmen van gepeperde oneliners waarop dan luid applaus en gejoel volgde. Maar dat was haar te makkelijk, dat riekte te zeer naar de popster die tegen het publiek riep: 'Let me hear you!' en zich dan verzekerd wist van een collectieve juichreactie. Te makkelijk, ja.

De zaal moest er duidelijk nog even aan wennen. Het bleef stil.

'Dat is wat ik nog steeds doe. De hypocrisie ontmaskeren. De hypocrisie van een krant die over mij schrijft dat ik harteloos ben en dat ik grote groepen mensen probeer te vernederen. Een krant die in de ontembare drang om mij kapot te maken, zich zélf te buiten gaat aan een poging tot vernedering. Maar ik laat me niet vernederen door een foto, vrienden. Als het leven een boek is, dan ben ik trots op elk hoofdstuk van mijn boek, omdat elk hoofdstuk bijdraagt aan de ontwikkeling van de plot. En een boek dat in elk hoofdstuk precies hetzelfde vertelt, smijt ik doorgaans al heel gauw in de hoek.'

Nu klonk dan toch voorzichtig een applausje. Precies zoals ze gehoopt had. En nu het publiek zo keurig de verwarring had weten te verdragen, zou ze het belonen met waar het voor kwam.

'Maar genoeg over mij! Laten we het over *ons* hebben. Over ons, Nederlanders. We zijn een volk van burn-outs, depressies, angststoornissen. We kweken kinderen met ADD, ADHD, genderdysforie, gedragsstoornissen, eetstoornissen. We zijn een volk van glutenallergie, prikkelbare darm-syndroom, lactose-intolerantie en tegelijk een volk van obesitas, alcoholverslaving, tabaksverslaving, cannabisverslaving. We verzamelen stoornissen, fobieën, syndromen, complexen. Het lijkt wel alsof we zijn gaan denken dat het enige waarmee je in het leven kunt opvallen, je problemen zijn.'

Ze hield even in. Haar opsomming had opnieuw gelach veroorzaakt, giecheliger nu, en kreten van instemming. Dit type tirade kenden de mensen van haar, hier hadden ze zich op verheugd, en het was goed geweest dat ze niet met dit deel van haar speech was begonnen, dat ze eerst nieuwe, onbekende verwachtingen had gewekt.

'Als reactie op al die ellende zijn we geobsedeerd geraakt

door bescherming. Want wat zwak en kwetsbaar is, zo lijken we te denken, heeft bescherming nodig. We zijn een gevaccineerd volk geworden, met helikopterouders, safe spaces, nazorgafdelingen, stootkussens, vangnetten, kinderveilige sluitingen en na elk bericht over zelfmoord een vermelding van het hulpnummer, want stel je toch eens voor.'

Applaus.

'Maar wat zwak is héét geen bescherming nodig, vrienden. Het moet gestimuleerd worden om *zichzelf* te beschermen. Het zwakke heeft blootstelling aan gevaar nodig om het gevaar te leren kennen. Wie dat niet leert, brengt zijn wilskracht in een coma, pleegt euthanasie op zijn zelfverdedigingsmechanismen.'

Applaus. Gejoel ook.

Een fijn ritme, dit.

'En de grootste leugen, vrienden, is dat we kracht, hardheid, vastberadenheid en al die andere gespierde eigenschappen als verderfelijk zijn gaan beschouwen. Als toxische mannelijkheid of als puur fascisme. Ons brein, die enorme denkspier, lijdt aan spieratrofie. Dat is de diagnose. En ik wind er geen doekjes om: het is géén hoopvolle diagnose.'

Nu ze eenmaal los was, ging de rest haar makkelijk af. Ze somde wat problemen op die in het partijprogramma werden aangekaart en liet ze volgen door de oplossingen die de PvdL daar voor in het vizier had.

Veel succes oogstte ze met haar betoog over de 'ouderen en zwakkeren' in de samenleving. Met inmiddels lekker opgewarmde woede ging ze tekeer tegen de politici die gemakzuchtig die twee groepen altijd bij elkaar schaarden. 'Maar wat doen de ouderen bij de zwakkeren? Is ouderdom een teken van zwakte? En "zwakkeren", wat is dat eigenlijk voor debiliserende term? We leven in een land waar het woord "mongool" tegenwoordig uit den boze is, want kwetsend. En

ik denk dan: oké, dus iemand heeft al een beperking en leidt een moeilijk leven door die beperking en dan gaan we ervan uit dat een bepaalde benaming voor die beperking de druppel is? Dat we het woord beter niet meer kunnen gebruiken? Dat we de mongool traumatiseren met het woord mongool? Ik wil afrekenen met die slachtoffercultus. Ik respecteer de mongool. Ik verwacht van de mongool grootse dingen. Ik ga niet uit van de zwakte van de mongool, van de beperking van de mongool — ik ga uit van de kracht van de mongool.'

Grote hilariteit in de zaal, al klonk hier en daar ook een besmuikt 'ôôhh', zoals wanneer een cabaretier een grove grap maakt. Het was mooi zo. Ze nam een slokje water, haalde diep adem en begon aan de eindsprint.

'Mensen noemen onze denkbeelden wreed. Weet je waar me dat aan doet denken? Aan de manier waarop we naar het verleden kijken. Naar de slavernij, naar de Inquisitie, naar de martelmethoden uit de middeleeuwen. We kunnen ons de mentaliteit van toen niet meer voorstellen, en wat doen we dan? Dan gaan we oordelen. Het waren wrede mensen, zeggen we dan. Maar een oordeel heeft alleen betekenis naar een geldende maatstaf — en die is nú anders dan toen. Ook op onze tijd zullen de mensen over tweehonderd jaar met onbegrip terugkijken en uit hun onbegrip zal de veroordeling voortvloeien.'

Ze wierp een blik opzij. Daar stond Lennart in de coulissen. Armen over elkaar, een brede, brede glimlach: zijn gezicht glom van wat alleen maar trots en tevredenheid kon zijn.

Het was met een lichte ontroering in haar borst dat ze aan haar slotwoorden begon: 'Omgekeerd werkt het precies zo: een moraal van de toekomst, die sterk afwijkt van onze huidige moraal, boezemt ons angst en afkeer in. In boeken en films wordt de toekomst bijna altijd afgeschilderd als een angstaanjagende dystopie. Dat is precies wat onze partij bij tegenstanders oproept: onze ideeën komen uit de toekomst

en daarom schrikken ze sommige mensen af. Niet omdat die ideeën fout zijn, maar omdat ze bij een tijd horen die niet de onze is. Nog niet.'

Ze wenkte Lennart, hij keek verbaasd maar zette zich toch in beweging en terwijl hij onderweg was sloot Hamersma af: 'Wij, Lennart en ik en al onze collega's op de lijst willen met jullie hulp die toekomst wat dichterbij brengen. Omdat wij juist *niet* bang zijn. Omdat we een nieuwe moraal durven denken, een nieuwe toekomst.'

Daverend applaus. Zij en Lennart omhelsden elkaar en bogen toen voor het publiek, dat zich massaal oprichtte in een staande ovatie.

Na afloop, tijdens de borrel in de foyer, voelde ze zich een rockster. Tientallen partijleden wilden met haar op de selfie. Een vriendelijke oudere heer, met een wat lummelig reukorgaan dat aan dat van een neusaap deed denken, kwam aanzetten met een map vol knipsels: zo op het oog haar complete oeuvre aan opiniestukken. Of zij ze wilde signeren?

Ze moest vechten tegen haar verrukking: 'Nou, niet allemaal, als u het niet erg vindt, er staan nog meer mensen te wachten. Maar misschien alleen de ehm… Greatest Hits?'

De man glunderde hoe dan ook.

7

De vrouw aan de andere kant van de lijn stelde zich voor als Nena Handia.

'Zo zo,' zei Annelot. 'Wat heb je deze keer voor schokkende onthulling?

Ze was net begonnen aan een bak Ben & Jerry's Chocolate Fudge Brownie en daar moest je haar eigenlijk niet bij storen. Zulke momenten voor haarzelf waren deze dagen schaars. Ze had ze nodig om op te laden.

'Het gaat om een delicate kwestie, die ik liever niet telefonisch bespreek.' Nena Handia klonk een beetje timide, maar dat was vermoedelijk een act.

'Ga je naaktfoto's van me op de voorpagina plaatsen? Lijkt me leuk. Daar boor ik vast weer een heel nieuw publiek mee aan. Je vorige artikeltje heeft me ook bepaald geen windeieren gelegd.'

Ze lachte hard, blaffend. Aan de andere kant bleef het even stil. Handia moest er toch van op de hoogte zijn dat de Partij van de Levenskracht in de recentste opiniepeiling een zetelaantal van elf stuks voorspeld kreeg, wat door vriend en vijand werd toegeschreven aan de invloed van Hamersma, en niet in de laatste plaats aan haar onverzettelijke reactie op 'Hippie-gate'.

Wat een figuur, die Handia. Niet alleen dom, ook nog naïef.

'Ik ben hier heel serieus over, maar als u geen behoefte heeft aan wederhoor…'

En humorloos. God, wat een humorloos mens.

'Dat klinkt bijna als een dreigement,' zei Hamersma. 'Daarmee ga je volgens mij —'

'Ik doe u een aanbod en als u daar niet op ingaat, is dat uw eigen keuze.'

Annelot staarde in de bak ijs die voor haar neus op de eettafel stond. Het spul was nog erg hard, ze had eigenlijk twee handen nodig voor een hap, de ene om de beker vast te houden, de andere om er met de lepel een klont uit los te bikken. Ze klemde de telefoon tussen oor en schouder en deed wat nodig was.

'Mevrouw Hamersma?'

'Mmm?'

Het was zaak zo snel mogelijk van dat mens af te komen. Van gesmolten ijs werd niemand gelukkig. Ze slikte door en zei: 'Doe maar een voorstel. Ik heb morgenochtend nog een gaatje.'

Het regende die ochtend verschrikkelijk, er was nergens een Uber te krijgen en wanneer Hamersma niet voor publiek hoefde op te treden, kon ze niet beschikken over de auto met chauffeur van de partij.

Ze was veroordeeld tot het openbaar vervoer.

In de tram was het druk, ze moest blijven staan. Het hellegas van de menselijke adem trok een waas over de ruiten, er hing een penetrante, mufzure H&M-geur. Haar medepassagiers keken stuurs voor zich uit of staarden zonder iets te zien uit het beslagen raam. Dit was het volk dat zij zou gaan vertegenwoordigen, althans, een percentage van deze mensen zou bij de verkiezingen op haar partij gaan stemmen en het was de vraag wélk percentage. Die forse kerel daar in zijn sportkleding, met het kale hoofd en de tatoeage van een drakerig wezen in zijn nek? Het mantelpakje dat in het harmonicagedeelte van de tram in haar telefoon verdiept

stond en voortdurend haar evenwicht verloor? Die twee vrouwen van in de veertig die een dertien-in-een-dozijn-gesprek voerden over kantoorperikelen, met de voorgoed vermoeide gezichten van, vermoedelijk, een carrière binnen de geestelijke gezondheidszorg?

Hamersma had geen idee. Ze wist zelfs niet van wie ze zou *willen* dat ze op haar zouden stemmen. Zoals het gênant kan zijn wanneer een zeer onaantrekkelijke man een oogje op je heeft, zo voelde zij zich ineens ongemakkelijk bij de gedachte dat allerlei mensen die ze in het dagelijks leven zou mijden als de pest, zich nu aangetrokken voelden tot haar gedachtegoed. Zwakkelingen die haar kracht bewonderden.

Een groezelig koffiehuis in het soort volkswijk waar Hamersma zelf ook jarenlang gewoond had. Geen fijne jaren. Maar die voorpui van een werkloze-allochtonen-van-middelbare-leeftijd-koffiehuis bleek een façade. Binnen was de boel volkomen gegentrificeerd. Een menukaart vol latte machiato's, een vitrine met veganistische patisserie, een knaap met een knotje achter de toonbank. En daar, bij het raam, zat ze. Nena Handia.

Modelvrij halflang haar, asblond, en toen ze opkeek van haar telefoon, verscheen het vreugdeloos onopgesmukte smoelwerk van de beroepsfeministe. Zonder een laagje verf zag iedereen er meteen uit als een slachtoffer, en daar mikte zo'n type natuurlijk op.

'Ah, mevrouw Hamersma!'

Ze bleek niet de lifestyle-muts te zijn die Hamersma in gedachten had gehad bij die naam, en ineens wist ze het: ze had haar verward met die huiljurk Alma van Linschoten van… van… was die eigenlijk wel van *Het Nieuws van Vandaag*? Misschien eerder van *Volkskrant Magazine*. Al die weekendmagazines leken ook zo op elkaar. Maar hoe dan ook: een vervelende inschattingsfout. Ze had zich niet voorbereid

op een serieuze journaliste.

Hamersma schudde een krachteloos, graatmager handje en ging zitten.

'Wat een weer, hè?' probeerde Handia, maar Hamersma was er de vrouw niet naar om over ditjes en datjes te kletsen. Ze wenkte het knotje en bestelde een dubbele cappuccino. Terwijl hij haar bestelling op zijn smartphone noteerde omdat die zo moeilijk te onthouden was, voegde ze eraan toe: 'En hebben jullie ook appelgebak?' Ze wendde zich tot Handia: 'Is wel zo gezellig, toch?'

Laten zien dat je je op je gemak voelt, daar kwam het op aan.

De journaliste liet haar hoofd kort heen en weer gaan op haar anorectische nekje. Natuurlijk niet. De weegschaal zou eens een grammetje extra aangeven, stel je voor. 'Voor mij een espressootje alsjeblieft. En een glas water.'

'Doe op die taart maar een lekkere extra dot slagroom, als je wil.'

Het zou wel lactosevrije sojaslagroom zijn, maar alles beter dan alleen zo'n droge homp zevengranentaart.

Tijdens het wachten begon Handia zichzelf omstandig te introduceren, haar beweegredenen te schetsen. Ze had geen politieke kleur, benadrukte ze, maar beschouwde zichzelf als een klassieke journalist die de macht controleert zonder aanzien des persoons.

'Tenzij het persoonlijke in direct verband staat met het politieke,' zei ze ten slotte, op zo'n toontje van: laten we ter zake komen. Maar eerst was daar de koffie, het water en de taart.

Hamersma viel aan, er was een dringende energiebehoefte na die mensonterende tramrit, ze besteedde nauwelijks nog aandacht aan het grijzeambtenarengeleuter van Nena Handia. Die slagroom was inderdaad van een naar ouwel smakend goedje gemaakt, in ieder geval niet van melk. Ze

strooide er wat van de rietsuiker die voor haar koffie bedoeld was overheen om er toch nog wat leven in te blazen. De taart zelf smaakte wel naar appel, dat was een meevaller.

Nena Handia was werkelijk een timide typetje. Niet de gevreesde journaliste voor wie velen haar hielden. Een reputatie op niks gebaseerd. Want wat was een journalist nu helemaal? Een parasiet die zich voedde met andermans verhalen. Iemand die overal achteraan holde met een notitieboekje in de hand, maar nooit zelf voorop zou lopen. Iets origineels bedenken, iets eigens — dat konden ze niet.

Handia was inmiddels stilgevallen. Ze frunnikte wat aan haar platgestampte neusje, als van een mopshond, en keek Hamersma toen recht aan.

'Tja, ik zei aan de telefoon al dat het een ongemakkelijk onderwerp is waar ik u over wilde spreken. Een privékwestie. Ik zou daar normaal nooit, echt nooit over schrijven… we zijn geen roddelblad… tenzij het politiek relevant is. En dat is het in uw geval, meen ik.'

Met volle mond zei Hamersma: 'Zoals het feit dat ik er in mijn tienerjaren als een hippie bijliep, buitengewoon relevant is voor de politieke denkbeelden die ik er meer dan vijfentwintig jaar later op nahoud.'

O, het spul kon toch een beetje glimlachen. Niet van harte. 'Dat was een speelse nuancering van uw imago. Maar wat ik nu wil bespreken is ernstiger. Misschien is het zelfs een traumatisch onderwerp, dus ik hoop…'

'Traumatisch? Ha! Het woord trauma, mevrouw Handia, is een containerwoord, tegenwoordig.' Hamersma veegde de laatste kruimels taart bijeen en drukte ze met haar vorkje samen tot een min of meer coherente klontje deeg en dat stak ze in haar mond. 'Mensen noemen elk ongemakje tegenwoordig een trauma. Zeg je neger tegen een zwarte? Traumatiserend. Zeg je wijf tegen een vrouw? Traumatiserend. Zeg je mongool tegen iemand met Down? Traumatiserend. Hou toch op.

Mensen die in een concentratiekamp hebben gezeten, díé hebben pas…'

'Mevrouw Hamersma,' viel de journaliste haar in de rede, 'ik heb informatie dat u in uw voormalige huwelijk langdurig en ernstig mishandeld bent. Is dat correct?'

Annelot Hamersma viel stil.

Dit was onverwacht, dit was héél onverwacht.

Maar tegelijk met de schrik werd ze zich bewust van haar uiterlijke reactie. Ze moest onbewogen blijven, van buiten in ieder geval. Ze wérd haar ademhaling. Zag aan de onderkant van haar blikveld hoe haar borsten op en neer gingen in het décolleté van haar paarse zijden jurk. Dat moest langzamer. Rustiger. Kalmte uitstralen. Mondhoeken opzij trekken in een glimlach.

Ze schraapte haar keel maar zei niets.

Verschillende deurtjes in haar geheugen waren opengeklapt door de knal, maar het was zaak nu niet te kijken wat zich daarachter bevond. Dat kon later. Op dit moment was onbewogenheid alles.

'In mijn wereldbeeld,' ging Handia verder, 'is mishandeling niet iets waar je zelf voor verantwoordelijk bent. Het is iets waar je slachtoffer van wordt.'

Ze liet een therapeutische stilte vallen, maar daar trapte Hamersma niet in. Wedstrijdje zwijgen? Prima. Ze kon zwijgen als de beste. Elk woord dat ze nu zou zeggen, bevestigend of ontkennend, zou haar zwakker maken.

'Maar dat is een woord waar u niet in gelooft. Slachtoffer.'

Hamersma bleef de journaliste aanstaren. Nu pas viel haar op dat ze wel degelijk lippenstift droeg, maar van een kleur roze die haar lippen juist bleker maakte. Zie je wel, ze deed het erom.

En ineens werd het Hamersma volkomen helder hoe ze moest reageren. In wezen was dit niets anders dan die hippiefoto. Journalisten wensten van politici een

vreemdsoortige mate van onveranderlijkheid. De mensen — de kiezers — wisten wel beter. Juist verandering liet zien dat je over de zaken nadacht. Je werd er een echt mens door.

'Weet je, Nena, ik snap die obsessie met mijn verleden niet zo. Typerend is het wel. Als je het over mijn verleden hebt, hoef je de moeilijke onderwerpen van het heden en de toekomst niet te bespreken.'

De journaliste zocht even naar haar waterglas. Nam een slok — een moment van zwakte.

'Mevrouw Hamersma, ik zou hier nooit over begonnen zijn als het alleen om persoonlijke overtuigingen ging. Maar ook in uw politieke programma voert u een kruistocht tegen het slachtofferschap. Dat lijkt in discrepantie met uw verleden.'

'Ik spreek me uit tegen het *uitventen* van slachtofferschap. Dat is iets anders. Het feit dat ik slachtoffer ben geweest van huiselijk geweld, heb ik nooit uitgevent. Wel dan? Nee. *Ik* ben er nooit over begonnen. *Ik* klaag niet. *Ik* heb me lang geleden van die ellende losgemaakt en me op de toekomst gericht. En me stellig voorgenomen me nooit meer tot slachtoffer te laten maken. Door wie dan ook. En wat ik in dat proces geleerd heb, leer ik nu aan anderen. Dat is jarenlang mijn werk geweest met mijn Ruggengraat Methode. Dat weet jij ook.'

'Maar mevr—'

'En ik laat me nu dus ook niet door jou kleineren, met je neuzelige hetze. Schrijf het allemaal maar op. Ik ben mishandeld, ja. Je lezers zullen verrekte goed beseffen waar je mee bezig bent. Ze zullen inzien dat mijn politieke verhaal alleen maar geloofwaardiger wordt door wat ik heb meegemaakt.'

Hamersma stond op, liep naar het knotje achter de bar, eiste de rekening voor zich op ondanks de zwakke protestkreuntjes van de journaliste, die nog steeds aan haar tafeltje zat. Ze betaalde, gaf de knot een dikke fooi en verliet de zaak.

Onder het afdakje van de tramhalte bestelde ze eerst een

Uber en belde toen met Lennart Noordholt. ‘Ik heb net koffie gedronken met die journaliste, die Nena Handia. Er zit weer wat aan te komen.’

8

Hij kwam bij haar thuis langs, Lennart. Het was een klamme, benauwde avond, ze had de kinderen naar boven verbannen. Ze vroeg wat hij wilde drinken, haalde het uit de keuken en daarna namen ze plaats op de sofa. De Knole-sofa om precies te zijn, met de hoge rugleuning en even hoge zijpanelen, en hoewel Annelot het meubelstuk altijd hoofdzakelijk als knus had ervaren door die geborgenheid als van een geheime plek, voelde die omheining van panelen nu meer alsof ze met z'n tweetjes in een biechtstoel zaten opgesloten.

Lennart omklemde zijn blikje pils met beide handen. Hij nam een slok, hield die even in zijn mondholte voor hij doorslikte en zei toen: 'Ik begrijp dat dit heel pijnlijk voor je moet zijn, Annelot.'

'Mij persoonlijk doet het helemaal niks. Ik denk alleen aan de partij.'

'Volgens mij meen je dat niet.'

'Dan ken je me minder goed dan ik dacht.'

Zelf dronk ze van een blikje Fanta dat te lang buiten de koelkast had gestaan. Dan veranderde de bloedmooie knispering van ijskoude citrus met vrieskoud koolzuur in laffe, krachteloze siroop die op geen enkele manier de zinnen prikkelde, echt jammer. Ze overwoog een nieuw blikje te halen, maar bedacht dat het beter was eerst dit gesprek maar eens tot een goed einde te brengen.

Zonder haar aan te kijken zei Lennart: 'Onder andere

omstandigheden zou ik het volstrekt ongepast vinden om dit te vragen. Maar ik moet het doen. Wát is er precies gebeurd? Het hele verhaal. Ik moet het hele verhaal kennen.'

Door die woorden leek het alsof ze hem al die tijd had voorgelogen. Maar ze had nergens over gelogen. Ze had eenvoudigweg niet beseft dat een privékwestie van jaren geleden, zeker van deze aard, ook maar op enigerlei wijze zou gaan interfereren met haar politieke activiteiten. Wat ze dacht stond in geen enkele relatie tot degene die haar vijftien jaar geleden met de regelmaat van de klok in elkaar had geslagen.

'Het is waar,' zei ze. 'Ik ben jarenlang getrouwd geweest met een kerel die me sloeg. Ja. De details staan morgen in de krant, maar ze veranderen niks aan het algemene verhaal. En je weet ook wat ik weet.'

'Wat weet ik?'

'Dat dit niks zegt over mijn politieke visie. Ik ben voorstander van een zorgstelsel waarin vetkleppen betalen voor hun vreetgedrag, terwijl ik zelf een vetklep ben met overmatig vreetgedrag. Ik ben een voorstander van daadkrachtig optreden, terwijl ik zelf ooit zwak ben geweest. Wat is het verschil?'

Hij keek haar aan, de frons van iemand die een raadsel probeert op te lossen.

'Je bent een wonderlijk iemand,' zei hij, terwijl hij opstond en naar het raam kuierde. Buiten schemerde het, ze kon zijn gezicht, zijn onderkinnen, zien in de reflectie van de ruit. Ze besefte — een plotse bolbliksem van vlammende ergernis — dat ze van hem *afhankelijk* was. Dat hij nu kon zeggen: je schaadt de partij, hier scheiden onze wegen.

Maar hij was óók afhankelijk van haar. Zij hier, mismoedig op de sofa: zij vertegenwoordigde het fantoom van toekomstige zetels. Haar massieve uiterlijk, haar volle snoepstem in combinatie met haar slachtende woorden, haar debatteertactieken. Haar naam, haar harde naam. Ze had zijn

partij meer dan verdubbeld in de peilingen. Hij was net zo afhankelijk van haar als zij van hem.

De bolbliksem trok zich terug. De elektrische hitte maakte plaats voor elektrische koelte, kilte.

'Je trapt in de valkuil die ze voor je hebben uitgezet, Lennart. Doe dat niet.'

Hij draaide zich om, kwam weer naast haar zitten. Hij zoog zijn lijf vol lucht en zei: 'Oké.' En ademde langzaam uit. Vanonder zijn haarlijn verscheen een zweetdruppel die zich een weg baande langs zijn slaap, langs zijn wang, werd opgezogen door de strakke boord van zijn overhemd. Mannen en hun pakken. Dapper bleven ze hun jasjes en dasjes dragen, ook bij deze temperaturen, ook als ze het liefst in één ruk hun bast zouden ontbloten van hulkige woede.

Ze kreeg de grijns, de volvette tandpastareclamegrijns waar hij, ondanks zijn verder nogal doordeweekse autoverkopersuiterlijk, kiezers mee inpalmde. Hij was hard, ja, keihard in zijn standpunten, maar positief en optimistisch in zijn toon, in tegenstelling tot de vele doemdenkers die de strafkolonie van de politiek bewoonden.

'Een verleden als linkse hippie. Een verleden als vrouw zonder ruggengraat. Heb je nog meer verrassingen voor me, Annelot?'

Ze schoot in de lach, van opluchting. 'Volgens mij is de kast met lijken nu wel leeg.'

9

Alle anticipatie ten spijt—toen Annelot Hamersma bij de sigarenboer *Het Nieuws van Vandaag* uit het krantenrek viste en bij het uitvouwen de gehele foto zag die de voorpagina ontsierde, voelde ze een steek van pijn, schaamte. Dit was materiaal voor nachtmerries, niet voor de werkelijkheid.

Daar stond ze, de foto met het blauwe oog. Zelf gemaakt, destijds, om haar aangifte kracht bij te zetten. Geen idee hoe Handia eraan was gekomen. Die slang had er ook niets over gezegd bij hun gesprekje in die macrobiotische koffietent.

DE ZWAKKE PLEK VAN ANNELOT HAMERSMA

Wreed. Het was een wrede kop. Sadistisch.

Hardheid, daar kon Hamersma uitstekend tegen, maar wreedheid was een menselijke misvorming die haar evenveel walging inboezemde als een kind met een waterhoofd of iemand met een hand waar lepra een paar vingers vanaf gevreten had.

Met een vreemdsoortige benzinelucht in haar mond rekende ze de krant af, onderwijl zichzelf inprentend: Niet nadenken over wat die verkoper met zijn geroosterde rokersstem ervan vindt, van *jou* vindt. Niet over nadenken.

Thuis smeet ze de krant op de eettafel en liep naar de keuken. Ze trok een kastje open. Crackers, paprikachips, een zak mini-Snickers, Engelse drop, nee wacht, dat daar…

precies dat, dáár had ze zin in: een zak Hamka's. Uit de ijskast haalde ze een blikje Redbull. Normaal gesproken dronk ze geen fris vóór 9 uur 's ochtends, maar dit was een acceptabele uitzonderingssituatie.

De kinderen sliepen nog. Zij waren zo'n beetje de enigen voor wie dit oud nieuws was, maar deze voorpagina wilde Hamersma hen graag besparen. Met de zak Hamka's en het blikje Redbull ging ze aan de eettafel zitten, ze vouwde de krant open en begon in de zak chips te graaien, uit het blikje te drinken, de krant te lezen.

Hamersma's voormalige buren bevestigen het verhaal.

Het waren zinnetjes die bij Hamersma de neiging opriepen eens langs te gaan bij die NSB'ers. Zonde eigenlijk, dat ze zo fel tegen geweld gekant was.

'We hebben meermalen de politie gebeld als het weer hommeles was, meer kun je niet doen.'

Dat trappenhuis: je rook het als de buren de was hadden gedaan, je rook het als ze naar de wc waren geweest. Als de bel ging, kon je onderscheiden op welke verdieping dat gebeurde en als er dan iemand naar de deur liep, kon je aan diens tred horen wie het was. Beklemmende intimiteit. Ook los van Ruben was ze blij dat ze daar al zo lang weg was.

Een kort persbericht en een strak georkestreerde reeks social-mediareacties van partijleden leken voldoende om van Nena Handia's artikel een klapsigaar te maken die in het gezicht van de magere journaliste met haar mopsneusje ontplofte. Er werd massaal schande van gesproken dat een krant zó laag durfde te zakken.

Een veelgelezen columnist schreef: 'In plaats van Hamersma's standpunten aan de kaak te stellen, verkiest *Het Nieuws van Vandaag* een ordinaire karaktermoord.'

De *damage control* leek geslaagd. De hashtag #HNvVNietOké was dagenlang trending op Twitter.

Storm voorbij.

Tot er op Facebook een uitgebreide post opdook van een vrouw, genaamd Feline Driebergen. Een ex-cliënt van Hamersma. Het moest een jaar of acht geleden zijn geweest dat Driebergen zich had aangemeld met de wens zich 'krachtiger op te stellen in relationeel en professioneel opzicht'. Of zo'n soort eufemistische smoes. Het kwam erop neer dat de vrouw thuis ernstig mishandeld werd door haar coke-verslaafde vriendje en dat ze, door die ellende, op haar werk nauwelijks nog kon presteren.

Een kolfje naar Hamersma's hand. Het Ruggengraattraject was een groot succes geweest. Maar nu beklaagde Driebergen zich. Onbegrijpelijk vond ze het, schreef ze, dat een vrouw die zélf wist wat het was om slachtoffer van huiselijk geweld te zijn, zo grof omging met haar cliënten.

'Talloze malen heeft ze me zwakkeling genoemd. Ik was net zo goed verantwoordelijk voor de mishandeling als mijn vriend. "Wie zichzelf keer op keer laat staan, verdient misschien wel slaag." Dat soort dingen zei ze. Blaming the victim, daar kwam het op neer. Het mag een wonder heten dat ik er bovenop ben gekomen.'

Het mocht eerder een wonder heten, dacht Annelot, dat Driebergen dit schreef. Ze kon het nu niet opbrengen de tocht naar haar kantoor te ondernemen, maar ze wist zeker dat ergens in de archiefkasten nog die dure fles Glenfarclas single malt stond, leeg uiteraard, maar met aan de flessenhals nog altijd dat kaartje met de woorden die ze nooit zou vergeten: 'De Managing Director groet u!'

Het bericht ging viral. In de loop van de dag roerden ook enkele andere ex-cliënten zich. Bevestigden het verhaal van Driebergen. Noemden zich #RuggengraatSlachtoffer.

In plaats van een tegenaanval in te zetten, leek stilte

Hamersma nu een gepastere strategie. Ze overlegde met Lennart, hij was het met haar eens. 'Waait wel over, geen aandacht aan besteden. Gewoon je eigen verhaal blijven vertellen.'

Het was gelukkig donderdag, vlak voor het weekend. Op maandag zouden de kranten en actualiteitenrubrieken weer andere zaken aan hun hoofd hebben.

Maar op vrijdagavond zaten vier 'gedupeerde ex-cliënten van Annelot Hamersma', onder wie Driebergen, aan tafel bij 'Bord op Schoot'. Om te praten over hun ervaringen met de rijzende ster van de Partij van de Levenskracht.

Veel tranen, het woord 'trauma' viel in bijna elke zin.

Hamersma had tegen die vrouwen destijds niets anders gezegd dan ze in de donkerste dagen van haar eigen huwelijk tegen zichzelf had gezegd. Ze had zich vervloekt, zichzelf zwakkeling genoemd, laffe trut, doe dan iets, loop weg, ga op een vechtsport en sla terug.

Voor haar waren die zelfvermaningen een manier geweest om zich moed in te spreken. Als ze zó hard tegen zichzelf kon zijn, dan kon ze — merkte ze op den duur — ook zo hard tegen Ruben zijn.

Het werkte. Het werkte óók voor de vrouwen die later bij haar de Ruggengraat Methode kwamen volgen. Ze lieten zich door haar uitschelden. Ze scholden zichzelf uit. Ze zagen hun fundamentele zwakte onder ogen, en uiteindelijk, uiteindelijk verlieten ze die verschrikkelijke kerels door wie ze zich tot moes hadden laten slaan. Allemaal gingen ze weg bij die monsters. En daarna brak de vrijheid aan. Ze verlosten hun kinderen uit de oorlogssituatie van het thuisfront, ze begonnen of hervatten hun carrières. Ze werden zelfstandige, krachtige mensen. Niet langer waren zij meelijwekkende slappelingen.

De Ruggengraat Methode wérkte.

En toch zaten ze daar nu aan tafel te janken. Wat was er

misgegaan?

'Ik ben de verbinding met mijn gevoelswereld kwijtgeraakt,' zei er eentje.

Hamersma maakte een braakgebaar naar de televisie, met een vinger in haar wijd opengesperde mond.

Hoe kon dit? Misten deze vrouwen hun zwakte soms? Was het werkelijk zo erg met haar seksegenoten gesteld? Dat ze zich liever lieten vernederen dan afscheid te nemen van hun laffe sentimenten?

Feline Driebergen. Juist zíj. Een van Hamersma's snelste leerlingen. Het litteken op haar kin, waarvan Hamersma zoiets had gezegd als: 'Dat moet je uitbuiten. Mannen wisselen graag littekens uit. Kijk naar *Jaws*, die scène dat ze aan boord van dat vissersbootje hun haaienbeten aan elkaar laten zien. Voor mannen is een litteken een soort lefgozerdiploma. Verzin een verhaal rondom die kin. Buit je wonden uit. Je hebt ze tóch.'

Feline deed het. Feline wist zich in te vechten in het wekelijkse borrelclubje van het management van het middelgrote bedrijf waar ze werkte. Kreeg alle kerels klein. Knokte zich naar de top.

En nu zat ze te janken op de televisie.

'Wat maakt het erg?' vroeg de interviewster empathisch.

'Tja, je denkt gewoon: ze opereert vanuit deskundigheid. En dus geloof je haar. Maar dan blijkt ineens dat ze zélf slachtoffer was. Dan voelt het toch ineens alsof je al die tijd een werktuig bent geweest om iemand anders' trauma op te lossen. Ineens gaat zo'n traject dan, achteraf gezien, niet meer om mij, de cliënt, maar om háár. En dat zou niet moeten. Ik voel me nu heel erg gebruikt door Annelot.'

'Maar werkte het wel, de… Ruggengraat Methode? Jullie hebben stuk voor stuk een succesvolle carrière opgebouwd sindsdien…'

Nu nam Kamilla van Kruyswijck het woord. Nog zo'n

snelle leerling, nog zo'n vrouw die de top had bereikt nadat ze zich aan haar allesverziekende relatie had ontworsteld.

'Nou ja,' zei Kamilla, 'je gaat mee in wat ze zegt, hè. Ze stelde zich zo superieur op, terwijl je zelf zo kwetsbaar bent op zo'n moment. Het is een soort vernedering en je wil daartegen in opstand komen, dus dan ga je je best doen. Maar dat is natuurlijk niet de meest humane manier om met mensen om te gaan.'

'Dat merk ik zelf in mijn werk als leidinggevende,' vulde Driebergen aan. 'Mensen presteren het beste als je ze positief stimuleert, niet als je ze vernedert.'

Maar Hamersma kende meer details. Feline Driebergen had missers gemaakt. Feline Driebergen was nog maar drie maanden geleden door haar hoogsteigen aandeelhouders naar huis gestuurd met een teleurstellende handdruk. Feline Driebergen zocht een zondebok. Feline, die toch thuiszat, had op tv integraal Hamersma's politieke zegetocht kunnen volgen. Daar had ze haar zondebok.

In principe behandelde Hamersma haar mannelijke en vrouwelijke cliënten op dezelfde wijze, maar voor vrouwen had ze altijd één exclusief advies: reken nooit op de solidariteit van andere vrouwen.

Nu bleek maar weer hoe waar dat advies was. Hamersma had niet gerekend op solidariteit, maar ze had evenmin op het tegendeel gerekend, op verraad, en dat was dom geweest. Ze had er niet op gerekend dat de ergste aanval tot nu toe uit deze hoek zou komen.

Ze belde Lennart.
Hij nam niet op.

10

Zelden had ze zo'n afschuwelijke zaterdagochtend meegemaakt. Ze bleef lang in bed liggen, met een verschroeid gevoel van binnen. Ze hoorde twee doffe ploffen, beneden op de deurmat: de kranten, maar ze bleef liggen. Haar telefoon bliepte om de haverklap, maar ze keek er niet op. Ze hoorde de kinderen de trap af gaan, gekletter van ontbijtactiviteit, later werd er lang gedoucht, toen nog eens. Eindelijk hoorde ze de voordeur open en dicht gaan, twee keer kort na elkaar. Ze waren vertrokken, Colette naar voetbal, Niccolò naar God weet waar.

Pas nu durfde ze uit bed te komen. Beneden liet ze de lichten uit, het was een regenachtige dag, in de grauwe schemer schuifelde ze door de keuken. Ze voelde zich het zwartgeblakerde silhouet van een stripfiguur die door de bliksem was getroffen.

Het was al middag toen Hamersma eindelijk de confrontatie met het nieuws aankon, en het was inderdaad zo erg als ze gevreesd had, erger misschien wel. Nieuwe interviews met de zogenaamd gedupeerden. Dit was de dag van Feline Driebergen en Kamilla van Kruyswijck, maar journalisten hadden ook nieuwe 'slachtoffers' weten op te dreggen, waar kwamen die zo gauw vandaan? Politici van andere partijen hielden zich diplomatiek op de vlakte, terwijl ze onderwijl tóch hun mening gaven ('We moeten de reactie van de partij natuurlijk afwachten, maar als dit waar is, dan…')

Een ontstemde psycholoog vond dat er ethische voorschriften moesten komen om 'charlatanspraktijken als de Ruggengraat Methode' uit te bannen. En opnieuw roerden de columnisten zich, vol op het orgel van hun morele verontwaardiging.

Van Lennart geen woord. Niet in de kranten, niet online. En hij belde niet.

De bezorgdienst kwam kratten vol boodschappen afleveren. Het was een aangenaam rustgevend taakje om alles op zijn plaats te zetten. Maar het malen ging door. Zou het kunnen dat… zou het kunnen dat ze die vrouwen misschien werkelijk te grof behandeld had? Voor het vormgeven van haar Ruggengraat Methode had ze bibliotheken aan psychologische kost bij elkaar gelezen, van universitaire leerboeken tot populaire wetenschap, van slappe zelfhulpdrek tot ijskoude wetenschappelijke artikelen. Confronterende gesprekstechnieken waren niet nieuw en niet per se ineffectief. Het was juist een overempathische therapeutische houding die in Hamersma's ogen tot een compleet doorgepsychologiseerde maatschappij had geleid: elk traantje, elk zorgje, elk huis-tuin-en-keukenprobleempje werd gepromoveerd tot Serieus Te Nemen Kwetsuur.

Niemand zou ooit van haar kunnen zeggen dat zij het probleem van het huiselijk geweld niet serieus nam. En ze was er altijd van overtuigd geweest dat ze genoeg afstand had van haar eigen ervaringen om in staat te zijn anderen effectief te helpen.

Ze was daar nog steeds van overtuigd, maar de enormiteit van de tegenreactie viel niet te negeren, vrat aan haar, jeukende twijfel die zich niet weg liet krabben.

Voicemailbericht van Han. Hij wilde samen eten. Haar hoofd stond niet naar een romantisch diner voor twee, nog minder naar een nachtje met minnaar, al leek het haar

tegelijkertijd ook verlokkelijk: zich als een zwak vrouwtje in zijn sterke armen te verbergen, zich te laven aan de warmte van zijn lijf. Dit vertrouwde ze niet in zichzelf. Nog maar een week geleden vond ze juist dat *hij* te klef dreigde te worden. En moest je haar nu eens zien smachten. 'Ander keertje,' appte ze hem.

Ze ging vroeg naar bed, viel verbazingwekkend snel in slaap en werd al even verbazingwekkend snel, na anderhalf uur, weer wakker. En ze wist meteen dat ze niet opnieuw zou kunnen inslapen. Haar hart raasde, haar gedachten schoten alle kanten op.

Beneden, in de keuken, sneed ze een meloen in handzame, eetbare blokken, omwikkelde die met plakjes parmaham, sprenkelde er wat olijfolie overheen, likte haar sprenkelvingers af, beetje zout, beetje peper, en met het gezellige troostbord in haar ene hand en een halveliterblik Monster Energy in de andere begaf ze zich naar haar werkkamer.

Op haar bureau: krantenknipsels.

Daar was het knipsel met de foto van haarzelf als hippiemeisje. Wat zou die sierlijke, slanke etterbak gevonden hebben van haar kwart eeuw oudere zelf, van deze Venus van Willendorf van middelbare leeftijd, met de overbelaste benen, de kwabben rond haar middel, bleek als rauw deeg? De logge uiers, de nekbrace van onderkinnen, het pafferige gezicht? In tegenstelling tot een bekend snoepje was zij zacht van buiten en hard van binnen, een blanke bolster met een ruwe pit, ja, ze was tegenwoordig ontegenzeggelijk een hard en grof iemand, maar hoe lief en onschuldig was dat hippiemeisje nu helemaal geweest? Ze won elke discussie, tergde leraren met haar gevatte replieken, bracht haar ouders tot wanhoop met haar koppigheid en ze wist zeker dat de meesten van haar leeftijdgenoten bang voor haar waren. Ze was nooit een zwak type geweest, zelfs niet in de jaren dat ze zich liet aftuigen

door Ruben.

Verbijstering was wat haar aan hem gekluisterd hield. Verwarring ook. Over zichzelf, over de positie waarin ze zich, zo geheel tegen haar aard in, bevond. Eerst besloot ze, in al haar koppigheid, dat ze dit moest doorstáán. Dat het niets voorstelde. Daarna kwam de cognitieve dissonantie. Toen ze zich eenmaal een jaar lang had laten vernederen, kon ze niet ineens besluiten dat ze eronder leed — want waarom had ze het dan zo lang laten gebeuren? Het zou wel aan háár liggen.

Een van de oneliners uit de Ruggengraat Methode: twijfel aan jezelf houdt je gevangen in situaties die ongezond voor je zijn.

Ze wendde zich tot de boekenkast. Hier stonden haar geestelijke medestanders, haar leermeesters, haar inspiratoren. Niet de psychologie maar de filosofie en de literatuur hadden haar mensbeeld werkelijk gevormd; de vakgebieden van de uitzonderlijkheid, niet die van het lauwe gemiddelde, niet die van de op het nippertje significante onderzoeksresultaten die buiten het laboratorium misschien niet eens te repliceren waren. Dergelijke kantoorklerkwetenschap was aan haar nooit besteed geweest, hoeveel psychologie ze ook had doorgeploegd.

Ze nam een boek uit de kast, een oude vriend, in zekere zin haar oudste vriend. 'Door mee te lijden verliest men kracht,' las ze, een spreuk die ze, sinds ze hem voor het eerst was tegengekomen, altijd als een denkbeeldig wandtegeltje met zich had meegedragen en had opgehangen aan de muur van om het even welke ruimte ze betrad. Het was zo ultiem waar, en het was tweezijdig waar. De medelijdende verloor kracht, en degene met wie meegeleden werd verloor kracht — een spel zonder winnaars, maar een favoriet spel van haar medemensen.

Het boek waarin dit zinnetje stond, was het boek dat haar

had doen ontwaken. Ze las zinnen terug die ze uit haar hoofd kende. 'Ik noem een dier, een soort, een individu, verdorven wanneer het zijn instincten kwijtraakt, wanneer het kiest voor, wanneer het *de voorkeur geeft* aan wat hem schaadt.'

Tevreden nam ze een blokje meloen met ham van het bord, en toen nog een, en terwijl ze zachtjes kauwde, streelde ze met haar olijfolievette vingers de toch al beduimelde omslag van het boek. Het was de basis geworden van haar bewustwording, het boek bevatte de inzichten waaruit al haar latere inzichten voortvloeiden. Ze begon opnieuw te bladeren. 'De meest geestelijke mensen zijn de *sterksten* en daarom vinden zij hun geluk daar waar anderen hun ondergang zouden vinden: in het labyrint, in de hardheid jegens zichzelf en anderen, in het beproeven.'

Ze was vergeestelijkt, had zich *laten* vergeestelijken. Geen zorgen meer om het lichaam, het lichaam was slechts een slaaf die de geest op een draagbaar door de wereld leidde.

'De meest voorkomende leugen is die waarmee men zichzelf voorliegt; het voorliegen van anderen is een betrekkelijke uitzondering.'

Dat was wat zij die vrouwen, wat zij ál haar cliënten, had voorgehouden: jullie liegen jezelf voor. Leg de schuld niet bij anderen, hoe schuldig ze ook zijn.

Ze liet een harde boer, het blik Monster Energy was leeg.

Wat nu?

Een ander boek, een andere leermeester. 'Iedereen ziet wat je schijnt, weinigen voelen wat je bent.'

Ja, daar moest ze nu mee leren omgaan: met hoe men zag wat zij scheen. Zij scheen iets anders dan de mensen gehoopt hadden. En het zou knap lastig worden hen van het tegendeel te overtuigen…

Vanuit haar werkkamer stapte ze de tuin in. Het was opgehouden met regenen, het lauwwarme gehoos had

plaatsgemaakt voor knisperende kou. In alle omringende huizen waren de lichten gedoofd, de mensen sliepen — of zouden er achter de gesloten gordijnen nog meer slapelozen rondwaren? Zou Lennart slapen? Of ijsbeerde hij net goed door zijn mooie, kleine huis, peinzend over wat hij tegen de pers zou zeggen, peinzend over hoe hij haar de laan uit zou sturen?

De belangrijkste eigenschap die mensen van een leider verwachten, is standvastigheid — een grote misvatting. De beste leiders waren wendbaar. Kwamen tot nieuwe inzichten. Hamersma had van zichzelf gedroomd als leider, misschien niet ter vervanging van Lennart, maar náást hem. Samen een daverende verkiezingsuitslag binnenslepen. Samen in een kabinet. Samen de mentaliteit van het land blijvend veranderen.

Elke profeet kende een fase van twijfel, van crisis. Dat wist ze. In een ideale wereld zou ze het op die manier aan haar potentiële kiezers uitleggen: toen, tijdens dat huwelijk, maakte ik mijn noodzakelijke crisis door, noodzakelijk omdat die crisis mij alleen maar sterkte in mijn overtuigingen. Maar ten overstaan van het publiek zou ze zich nooit een profeet kunnen noemen. Dan zouden ze haar grootheidswaanzin verwijten.

Ze keek naar de sterrenhemel en schrok: in haar borstkas kronkelde iets onaangenaams, iets kleverigs — ontroering. Ze slikte, ze slikte nog eens en ging weer naar binnen.

Overlevers huilen niet. Ze huilen niet.

De nacht vorderde, ze had geen idee hoe laat het was, misschien liep het al tegen de ochtend.

Terug in de keuken trok ze de ijskast open. Zo veel etenswaren, maar alle smaken had ze deze nacht al voorbij laten komen. Haar oog viel op de pan met de kalfstong die ze voor het zondagavondmaal in de week had gezet, voor haar

en Niccolò — Colette was om onbegrijpelijke redenen sinds drie jaar vegetariër.

Een visioen van verschillende smaaksensaties deed de speekselklieren in haar wangen bruisen. Ze nam de pan met de kalfstong uit de koelkast, verving het water door een verse hoeveelheid en bracht de boel aan de kook, terwijl ze in de groentelade van de ijskast speurde naar geschikte ingrediënten voor een saus.

Wat zou je toch malen om troost van *medemensen*, als er altijd eten voor je klaarlag, eten dat niet oordeelde? Het eten bleef zichzelf.

Ze snipperde een uitje en sneed een paar wortels in plakjes, bakte ze in een braadpan, haalde de tong uit het kokende water en liet die in het sissende ui-wortelmengsel glijden. Met gesloten ogen snoof ze op hoe de geuren elkaar ontmoetten. Ze draaide het vuur laag en legde het deksel op de pan.

Ze ging op de bank zitten met een nieuw blik Monster Energy. Er smeulde nog iets binnenin haar. Dat zij als zwakkeling werd afgeschilderd — was dat werkelijk wat haar het meeste dwarszat aan de kwestie met Driebergen en Van Kruyswijck en die anderen?

De vrouwen die haar aanklaagden meenden het beste gereedschap in handen te hebben: de vernedering. Gereedschap dat ze goed kenden, ze hadden zich er zelf langdurig mee laten toetakelen. En nu namen ze het heft van dat gereedschap in handen om er een ander mee terug te meppen naar een wereld van niet-gezien-worden. Maar dat ging mooi niet gebeuren.

Ze wist wie ze was. Ze wist waar ze stond. En toch, toch bleef er iets haken, een graatje in haar brein…

De energydrank was lauw geworden, het spul smaakt haar niet meer, ze spoelde het in de keuken door de gootsteen. Daarna nam ze een fles chardonnay uit de ijskast. Ze goot een paar flinke scheuten in de braadpan, waarna ze de fles aan

haar mond zette voor een paar voorzichtige teugjes, niet te veel, ze moest scherp blijven, de vermoeidheid lag op de loer. Ze liet een blik tomatenblokjes leeglopen in de pan en sloot die opnieuw af. Nu zou ze lang moeten wachten, zo lang dat ze beter iets heel anders kon gaan doen.

Op de bovenverdieping liet ze het bad vollopen. Ze kleedde zich uit, keek zichzelf aan in de spiegel. Ze vond dat ze een scherpe blik had, ondanks het tijdstip. Een vastberaden blik, dit waren ogen die niet wegkeken als de confrontatie zich aandiende.

De spiegel begon beslagen te raken. Met haar rechter grote teen testte ze de temperatuur. Precies goed. Ze stapte in het bad, hete enkels, daarna de rest van haar lijf, het paste allemaal nét.

Ze sloot haar ogen. Nu niet in slaap vallen. Helder blijven.

Een steek van haat voer door haar heen.

Ruben.

Wat hij haar niet allemaal geflikt had. En alsof het vijftien jaar geleden niet erg genoeg was geweest, meldde hij zich nu weer, alsof zijn klappen belangwekkender waren dan de vele, vele woorden die Hamersma in de loop der jaren op papier had gezet, in haar opiniestukken, de woorden die ze tegen haar cliënten had uitgesproken, de woorden die ze had geuit in tv-programma's, de woorden waaruit haar populaire speeches bestonden. En nu zouden al die woorden teniet gedaan worden door die machteloze klappen van Ruben, anderhalf decennium oud? De door hem toegebrachte blauwe plekken, kneuzingen, de uitgerukte haren, de schrammen en snijwonden, de kapotte voortand, het gebroken sleutelbeen — zou ze dáármee de geschiedenis ingaan?

De vele geweldsincidenten, verspreid over jaren, waren in haar hoofd samengesmolten tot een handvol representatieve scènes die ze zonder moeite kon oproepen. Hier had je hem

bijvoorbeeld, dronken, met die sarcastische kop van hem, waarmee losers zich wapenden tegen de blik van geslaagde mensen — omdat spot en minachting de enige twee wapens van de loser waren.

En dan het huilerige, het slijmerige — aan haar willen zitten met zijn lamme tengels, terwijl zij belangrijker zaken aan haar kop had: de kinderen, de financiën, of eenvoudigweg: haar nachtrust. En als ze hem dan afwees, sloeg de stemming om. Abrupt. Dan stolde de slijmbal tot iets hards. Dan begon het gevloek. En als Hamersma dan weigerde in te binden, kwam uiteindelijk — altijd weer — de klap. Nu eens met de vlakke hand, dan weer een vuistslag tegen haar kaak of haar oogkas, krachtig door zijn ongeremde woede, maar ongericht, rommelig, pijnlijk, schadelijk. Eens bracht hij haar een soort karateslag toe in haar nek, haar zicht ging enkele seconden op zwart. Soms tackelde hij haar als ze probeerde te ontkomen, en als ze eenmaal op de grond lag, schopte hij haar waar het maar uitkwam, waar zijn voet toevallig maar landde: buik, kont, schenen, achterhoofd, gezicht, het maakte hem niet uit.

Af en toe schepte Hamersma wat schuimig water over haar bovenlijf, alsof ze een stuk vlees arroseerde met gesmolten boter, en zo liet ze zich langzaam garen in het warme water, terwijl de herinneringen aan Ruben voorbijtrokken en het was goed, bedacht ze, om het allemaal nog eens te overdenken. Ze had de herinneringen jarenlang weggestopt, omdat ze haar op geen enkele wijze dienden. Ze geloofde niet in de Freudiaanse theorie dat het verdringen van gedachten slecht was, dat een verdrongen gedachte altijd weer, getransformeerd, op een andere manier alsnog boven zou komen, als een verknipt seksueel verlangen, als een tik, een fobie, een onbegrijpelijke droom.

Nee, het was juist nuttig datgene weg te stoppen waar je niks aan had. Maar nu, hier in bad, deze nacht… nu was het

zinnig geweest, voelde ze, om het verleden nog één keertje boven te halen, voordat ze er definitief mee zou afrekenen.

De zon kwam op terwijl ze haar haren droogde. Ze sloop de trap af. Beneden hing de warme, volle geur van gestoofde heerlijkheden. Ze wierp een blik in de pan, proefde — gevaarlijk, het liefst zou ze dooreten, maar ze liet het bij die ene hap, strooide nog wat grof zout in de pan en roerde even voor ze het deksel er opnieuw op legde.

Ze opende de tuindeur voor wat frisse lucht. De zeldzame rust van de zondagochtend, door de mensheid zelf geschapen. Louter niet-menselijke geluiden, geritsel van de wind in bladeren, getik van regendruppels die zich vannacht in de bomen hadden verschanst, maar zich nu van de bladeren lieten glijden. Een waterig ochtendzonnetje zette alles in een mild licht. Ze rilde, het was frisser dan ze had verwacht, de openhangende peignoir knoopte ze vast om haar middel.

Ze sneed de tong in gelijkmatige plakken en prikte er een aan haar vork. Het bruinroze vlees was al lekker voordat ze het in haar mond stak. Ze liet de plak op haar eigen tong liggen, gaf alle ruimte aan haar smaakpapillen en haar neus en begon toen te kauwen.

Er was werkelijk geen andere mogelijkheid dan strijd. Ze moest die vrouwen vernietigen, zoals zij háár probeerden te vernietigen.

Men mocht Hamersma meedogenloos vinden, maar *zij* was niet degene geweest die voor de smerige methode had gekozen. Ze had haar pijlen nooit op individuen gericht, ze had niemand bij naam en toenaam genoemd, ze was hard, maar degelijk.

Als het nu smerig moest, dan hadden de Feline Driebergens van deze wereld dat aan zichzelf te danken. En dan konden ze het krijgen ook.

Ze doopte het laatste plakje tong in de saus en bracht het naar haar mond.

Ze kauwde langzaam. Het had haar een doorwaakte nacht gekost, maar haar optimisme was terug. Vol en zwaar van het eten maar krachtig van geest stond ze op.

Toen Niccolò en Colette wakker waren en hun ontbijt binnen hadden, zette ze hen aan het werk in de huiskamer. Die twee waren zo handig met google en sociale media. Binnen een mum van tijd hadden ze, op basis van de door Annelot verstrekte gegevens, complete profielen opgesteld van de klaagvrouwen. Het materiaal was overweldigend. Een van de hoogtepunten: Van Kruyswijck was zo stom geweest om nog maar een jaar geleden aan een online bussinessmagazine een interview te geven waarin ze de Ruggengraat Methode omstandig prees. Nog maar een jaar geleden — Hamersma maakte een klein dansje door de kamer toen Colette haar dit wapenfeit had aangeboden.

Toen ze met z'n drietjes zoveel mogelijk materiaal verzameld en geordend hadden, maakte Hamersma prints, propte die in een map en de map in haar tas. 'Ik moet gaan, jongens,' zei ze tegen de kinderen, 'Bestel maar sushi of zo, vanavond.'

'Je bent best wel een stoer wijf, mam,' zei Niccolò volkomen onverwacht. 'Pak ze!'

Ze raakte ontroerd, omhelsde hem en slikte vervolgens haar sentiment snel weg. Ze moest nog minstens een paar uur op volle hardheid blijven, misschien dat ze vannacht in bed een traantje kon wegpinken.

'Jullie zijn helden,' zei ze tegen de kinderen. Toen arriveerde de Uber die haar naar het huis van Lennart Noordholt zou brengen.

11

In de Uber maakte ze zich op. Ondanks de slapeloze nacht, zag ze er redelijk patent uit, alleen die wallen lieten zich moeilijk wegwerken en haar oogwit was vertroebeld door een toets rood. Maar haar wangen vertoonden blosjes, en haar pupillen keken haar nog altijd scherp aan in het kleine zakspiegeltje.

Nog één keer liet ze het toekomstvisioen aan zich voorbijtrekken waar ze de afgelopen tijd kracht uit had geput. De verkiezingsstrijd. De overwinning. De nieuwe wind die door het land zou waaien. En daarna verder vooruit: hoe van generatie op generatie de mentaliteitsverandering zou doorzetten, hoe de kracht van dit verdoemde volk zou toenemen.

En toen moest ze voor zichzelf vaststellen dat dit misschien allemaal niet door zou gaan. En dat ze daar dan vrede mee moest hebben. Dat ze Lennart een keuze zou bieden en als hij nee zei, nou prima, dan was ze weg. Helemaal weg. Op naar het volgende avontuur.

Vastberaden stoof ze Lennarts huis binnen, langs hem heen, naar de huiskamer.

'Ik kom hier niet om te smeken.'

'Pardon?'

Had hij haar artikelen maar wat beter moeten lezen. Over de Ruggengraat Methode. Nu gleed hij meteen uit over de banaan die ze voor zijn voeten had geworpen. De banaan van

de verwarring.

'De dag dat je mij ziet smeken, mag je me door mijn kop schieten.'

Ze trok haar jas uit en propte die in zijn handen. Hij schuifelde ermee naar de hal, op kousenvoeten. Ze had hem overvallen met haar onaangekondigde bezoek. Toen hij terugkwam in de huiskamer viel haar op dat hij zich nog niet had geschoren en zo te ruiken ook nog niet gedoucht. Er hing een wat kazige lucht om hem heen, met een gesnipperd uitje ter garnering.

'Ik heb nog niets gezegd waardoor je zou kunnen denken dat…'

'Inderdaad, je hebt niks gezegd. Je hebt niet gebeld, gemaild, geappt. En dat is prima, maar voor ik verder ga, voor ik je laat zien wat ik heb meegebracht, eis ik je volledige loyaliteit, Lennart.'

'Ga nou gewoon even zitten, Annelot. Laten we hier rustig over praten. Wil je koffie?'

'Ik wil je dit zeggen,' zei ze, terwijl ze dichtbij hem kwam staan. 'Jij hebt je altijd verzet tegen politieke huichelarij. Je hebt altijd gezegd dat een politicus niet door de knieën moet voor het volk, omdat hij het volk dan niet serieus neemt. Een politicus moet zijn ideeën ontwikkelen, ze vervolgens aanbieden aan het volk en dan dienstbaar afwachten of het volk bereid is om op hem te stemmen. Heb ik gelijk of niet?'

'Weet je, Annelot…'

'Nee, heb ik gelijk of niet?'

Hij ging dan maar zelf zitten, aan de eettafel, en hij stak een hand uit richting de stoel tegenover hem. Maar ze wilde zich nog niet gewonnen geven en nu, vanuit de hoogte, sprak ze op hem neer: 'Ik heb het gevoel dat jij precies van plan bent waar je jezelf altijd tegenstander van hebt verklaard. Je gaat door de knieën. Je gaat zeggen dat je "het ontstane beeld betreurt", dat je je in mij hebt vergist. Heb ik gelijk of niet?'

Hij zweeg. Durfde haar niet aan te kijken. Raak geschoten.

'Als je meegaat in deze hetze, Lennart, dan laat je zien dat je van hetzelfde kaliber bent als al die andere politici. Draaien, draaien, draaien, om de pers en de kiezer te behagen. Als ze maar goed over je schrijven. Maar die journaliste, die Nena Handia — dat is een lege huls. Een vrouw zonder ideologie. En die jankwijven in die talkshow van vrijdag, dat zijn leugenaars, en ik, ik heb hier het bewijs voor je. Maar voordat ik het je overhandig, wil ik dat je me aankijkt.'

Hij zuchtte, en toen, als een onwillige puber, keek hij naar haar op.

'Ga zitten,' zei hij. En nu, eindelijk, deed ze het. 'Ik was van plan om je de wacht aan te zeggen, inderdaad. Vandaag. Ik moest nadenken, gisteren, vrijdag ook. Overleggen. Met de collega's. Het grote gevaar is dat het de komende weken alleen maar over jou gaat en niet over onze standpunten. Dat begrijp je zelf ook wel, toch?'

'Doe me maar een kopje koffie. Of hoe laat is het? Heb je iets sterkers?'

Toen hij terugkwam in de kamer, met twee in elkaar gestapelde kelkjes en een kruik jenever, had ze de map opengeklapt op tafel.

Een dag later stonden ze in Nieuwspoort. Samen. Alleen zij en Lennart wisten wat zij zou gaan zeggen. In de veronderstelling dat Lennart Hamersma's verwijdering uit de partij bekend zou gaan maken, waren ze massaal op de persconferentie afgekomen, de journalisten, de parasieten. Aasvliegen schijnen de dood al te ruiken voordat iemand zijn laatste adem uitblaast.

Hier stond ze weer, Hamersma, in dit onpersoonlijke zaaltje. Net als vorige keer, maar zo anders. Waar de stemming er toen een van gespannen nieuwsgierigheid was, heerste nu

het volksgevoel van het Colosseum vlak voor aanvang van een gladiatorengevecht.

'Annelot Hamersma!' klonk de aankondiging, en ze stampte het podium op, driftig. Ze wilden een gladiatorengevecht? Ze konden het krijgen. De sukkels konden niet bevroeden dat zijzelf straks aan stukken gehakt in de arena zouden achterblijven.

Hamersma keek om zich heen. De stoelen van het persvolk, bekleed met een blauw dat net niet overeenstemde met het blauw van het afgetrapte tapijt. De batterij camera's als mitrailleurs op háár gericht. De lucht van congreszaaltjes en autoshowrooms, de nieuwe kunststofgeur van spullen die vervangen worden voor ze begiftigd zijn met leven en liefde.

Dertig paar sceptische ogen en een stuk of zes levenloze lenzen.

'Net als zovelen van u,' zei Annelot Hamersma zachtjes, bijna bescheiden, 'ben ik opgevoed in de traditie van de medemenselijkheid. Dat zit er van jongs af aan in, zelfs mijn goddeloze babyboomer-ouders wisten mij dat door en door christelijke denkbeeld in te prenten. Want in hun wereld was het christelijke getransformeerd tot de religie van de zachtheid, het hippiedom, en later, in de jaren tachtig, tot de religie van de charitas: help de derde wereld erbovenop, help arme Oost-Europeanen, help Afrikanen die een beter leven zoeken, help ze omdat wij door ons koloniale verleden schuldig zijn aan hun ellende. Help de heroïnejunk met methadon. Help de zelfmoordenaar met gelegaliseerde euthanasie. Help de foetusmoordenaar met abortus. De religie van de zachtheid is de religie van de vernietiging.'

Dit was het moment om op te kijken. Ze had de aandacht ja, omdat ze niet meteen over haar positie binnen de partij was begonnen. En toch was het niet genoeg: er zat er eentje met een verveelde kop kauwgom te kauwen, er zaten er een paar op hun telefoon te pielen. Een cameraman leek meer

aandacht voor zijn horloge te hebben dan voor zijn viewfinder.

'Ik vertel u één ding over mijn voormalige huwelijk,' ging Hamersma verder, en ze zag de cameraman van het horloge opkijken, en de telefoonfriemelaars vergaten hun scherm. De kaken van de kauwgomkauwer vielen stil.

'Wat ik inzag toen ik bij mijn man wegging, was dat dader en slachtoffer dezelfde daad niet noodzakelijkerwijs op dezelfde manier op waarde schatten. Mijn wereld spatte uiteen elke keer als mijn ex, Ruben, mij sloeg. Voor hem was die handeling iets wat hem rust bracht. Want ik hield dan eindelijk mijn kop.'

Het was nu doodstil in het zaaltje. Er werd zelfs niet geschreven op notitieblokjes. Alle ogen waren gericht op de vrouw achter de katheder.

'Meestal was hij zijn daad de volgende dag al vergeten, al dan niet met hulp van de drank. Maar niet als de sporen van zijn geweld aan mijn gezicht vielen af te lezen. Juist dát wekte opnieuw zijn razernij, alsof ik met mijn blauwe oog of met de bloedkorsten rond mijn mond hém iets aandeed.'

Gedempte geluiden van ontzetting. Voor hen was dit nieuw, voor hen kwamen deze openhartige details volstrekt onverwacht.

'Toen ik dat patroon eenmaal doorzag, besefte ik dat het slachtofferschap een relatieve positie is die in wezen losstaat van de daad die iemand tot slachtoffer maakt. Ik begon er een pervers soort genoegen aan te ontlenen mijn ex te kwellen met de aanblik van mijn littekens. Ik genoot van zijn schaamte, en zelfs als hij dan in al zijn frustratie, zelfhaat en onmacht opnieuw naar me uithaalde, lachte ik inwendig. Op den duur lachte ik hem zelfs recht in zijn gezicht uit, al liep het bloed langs mijn kin. We waren gelijken als het op macht aankwam, of nee, niet eens gelijken. Hij was de zwakkere. Hij wilde *mijn* medelijden. Hij wilde dat ik zag hoezeer het hem kwelde dat hij mij sloeg. Pas toen ik dat ten volle doorgrondde, kon

ik hem voldoende minachten om hem te verlaten. Niet uit zwakte, maar uit kracht.'

Nena Handia zat er ook, notitieblok op schoot, maar met een pen in haar hand die niet bewoog.

'Het is dát wat een dommig soort journalist als Nena Handia niet begrijpt. Dat een nieuw inzicht niet hetzelfde is als zwalken in je opvattingen.'

Warempel, ze stond op, Handia, en ja hoor, ze verliet het zaaltje, met een rood hoofd, nagekeken door haar collega's. Een afgang in zijn puurste vorm.

Zelfs als alles hierna zou mislukken, had Hamersma dit in ieder geval voor elkaar.

Gesterkt ging ze verder: 'Wat nu is het motief van de klaagsters die we afgelopen vrijdag bij "Bord op Schoot" aan tafel zagen zitten? Ik vermoed het volgende. Mensen ergeren zich eraan dat ik tevreden ben met mijn ongezonde levensstijl. Ik laat niet toe dat zij medelijden met mij hebben, en dat maakt ze razend, want dan kunnen ze hun superieure ideologie van het gezonde leven niet bij me kwijt. Ik ben niet ontvankelijk voor hun medelijden. En wat doen ze dan? Ze maken van mij de boeman. Ze trekken een blik zelfbedachte slachtoffers open, zodat ik het monster lijk. Maar mijn monsterlijkheid is net zo goed een leugen als het slachtofferschap van de vrouwen die zeggen door mijn methode benadeeld te zijn.'

Ze nam de map met de dossiers in haar hand, toonde die aan de aanwezigen. 'Dit hier, hierin staat beschreven hoe het de afgelopen jaren gegaan is met mijn ex-cliënten. De informatie is vrij toegankelijk op internet. Op sociale media. Op de websites van de bedrijven waar ze, dankzij mijn methode, directeur van zijn geworden of die ze zelf hebben opgericht. In de archieven van bussinessmagazines. Aangevuld met de evaluatieformulieren die elk van deze klaagsters na afloop van het Ruggengraattraject heeft ingevuld. Laaiend enthousiaste beoordelingen, kan ik jullie vertellen.'

Ze zweeg eventjes om de nieuwsgierigheid te voeden. Er ging zelfs al een hand omhoog, maar het was wat haar betreft nog geen tijd voor vragen.

'Ik zou deze dossiers aan u, de verzamelde pers, ter beschikking kunnen stellen. Officieel ben ik niet gebonden aan een beroepsgeheim. Maar ik vind dat niet kies. En ik zwicht niet voor jullie terreur. Ik ga niet jullie werk zitten doen. De enige reden dat ik deze map heb samengesteld is om mijn goede vriend Lennart Noordholt te overtuigen van mijn gelijk. Want hij en ik, wij moeten het samen doen, de komende tijd. Zij aan zij vechten in de verkiezingsstrijd. Dat vereist vertrouwen, en dat vertrouwen is hiermee hersteld. Wat u betreft: doe uw huiswerk. Val mij verder niet lastig met ongefundeerde hetzes. Dank u wel.'

Nu stak vrijwel iedereen in de zaal een hand in de lucht. Zie daar de media in een vrij land, dacht Hamersma tevreden. Liever stelden ze als schoolkinderen hun vraagjes aan de toekomstige machthebber dan dat ze op eigen kracht hun antwoorden vonden.

Zelf stak ze ook haar hand op en ze zwaaide, langdurig, heel eventjes deed ze het voor de grap zelfs zoals een koningin het pleegt te doen: met een wenkend gebaar, de lof naar zich toezwaaiend. Een brede glimlach op haar bloedrood geverfde lippen.

Niemand kreeg een beurt. Hamersma verliet het zaaltje zonder ook maar één vraag te beantwoorden.

Lennart bood haar een lift naar huis aan, maar ze bedankte. Het was tijd om alleen te zijn. Ze wandelde naar Den Haag Centraal, kocht een kaartje en sloeg bij de Kiosk een paar chocoladerepen en twee blikjes Fanta in voor onderweg.

Toen ze eenmaal in de trein zat, trok ze het wikkel van een Twix open, beet een stuk van de linkerreep af en sloot haar ogen. Je kon niet iedereen redden, dat was een van haar

stelregels, maar vooralsnog had zij vanmiddag zichzelf gered. En met een beetje mazzel zou het Nederlandse volk er over een paar maanden voor kiezen Hamersma aan te stellen als redder van het land. Het zou een land worden zonder kleinzerig gezeik. Een land waarin fysieke pijn of geestelijk ongemak gezien werd als een eenvoudige neusverkoudheid: hinderlijk, maar niet belemmerend.

Tijd voor de rechterreep.

Ze deed haar ogen open. Buiten had het najaar een stapje teruggedaan. Na dagen van regen strekte koperen zonneschijn zich nu uit over de weilanden. Ze genoot van het uitzicht, het was alsof het land daarbuiten al van haar was, al onder de koperen stralen van haar macht ressorteerde.

Een bokser, bedacht Hamersma, leert klappen incasseren, de pijn te verbijten. Een keeper weet hoe je moet vallen, met of zonder bal in de hand, een piloot in opleiding moet noodlandingen onder de knie krijgen, een toekomstig astronaut laat zich met liefde rondtollen in een centrifuge om te testen of hij tijdens de vlucht last zal krijgen van ruimteziekte. Een peuter schaaft keer op keer haar knieën open, de middenvelder maalt niet om tackeltje (al speelt hij pijn). De vrouw bevalt, herstelt en neemt nóg een kind.

De ezel, luidt de uitdrukking, stoot zich geen twee keer aan dezelfde steen. Zélfs de ezel niet. Pijn is onze meester, mislukking heeft het beste met ons voor. Waar, wáár is het misgegaan met de mensheid, vroeg Hamersma zich af, dat we zwakte als gebod in onze stenen tafelen beitelden?

Ze liep het station uit, zwierig, hier en daar ving ze een blik van herkenning op, de persconferentie was live uitgezonden. Als een vorstin flaneerde ze over het stationsplein.

De wereld was haar altijd als tjokvol voorgekomen. Je had miljoenen monden nodig om alles te proeven, miljarden ogen om elke kubieke micrometer te bestuderen, een grenzeloos

pakket geurreceptoren om op te snuiven wat de wereld aan aromatische weelde bood. Haar opgerekte huid kende nog niet genoeg oppervlakte om alles te voelen, hoeveel vingers moest je wel niet hebben om je hele *Umwelt* te kunnen betasten, alles en iedereen, iedereen schoot tekort in opnamecapaciteit om de rijke nectar van het leven in te drinken. Dat was geen droevige vaststelling, wat Hamersma betrof. Het was mooi om de overdaad niet aan te kunnen, beter dan het omgekeerde, beter dan een teveel aan opnamevermogen in een wereld van schaarste.

Ze passeerde een filiaal van De Pizzabakkers en ging naar binnen. Een pizza heeft altijd één slice te weinig, vond Hamersma, maar gelukkig liet een van de kinderen altijd wel een stuk liggen en bood het háár aan, waardoor het universum toch in evenwicht was. Pizza moest je nooit alleen eten.

Ze wist wat de kinderen lekker vonden. Zelf bestelde ze die met burrata en 'nduja, plus twee porties Bresaola als antipasto en een fles prosecco om het te vieren. Met een tas vol dampend lekkers flaneerde ze door naar huis.

De toekomst was onzeker, maar zij, Hamersma, was dat niet. Nog maar een paar maanden, en dan zou de grote omwenteling plaatsvinden.

Bij haar huis aangekomen zette ze de tas tussen haar benen op de grond, rechtte haar rug, viste de sleutel uit haar jaszak. Ze opende de voordeur en riep luidkeels: 'Ik ben er!'

Verantwoording

De citaten in hoofdstuk 10 zijn respectievelijk afkomstig uit *De antichrist* van Friedrich Nietzsche, in de vertaling van Pé Hawinkels, en *De heerser* van Niccolò Machiavelli, in de vertaling van Frans van Dooren.

Colofon

De novelle *Ruggengraat* werd geschreven door Jamal Ouariachi in opdracht van de Marketingploeg en ter gelegenheid van de jaarwisseling 2020-2021 gezonden aan relaties van de Marketingploeg.

Ruggengraat is ook digitaal beschikbaar op de website van de Marketingploeg.

De foto van de auteur op de achterzijde werd gemaakt door Arnout Hulskamp. Het drukken werd verzorgd door Telstar Print, het binden door boekbinderij Rietveld.

De oplage bedraagt 100 genummerde en gesigneerde exemplaren.

Dit is nummer

ISBN 978-90-821543-2-0
9 789082 154320